Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

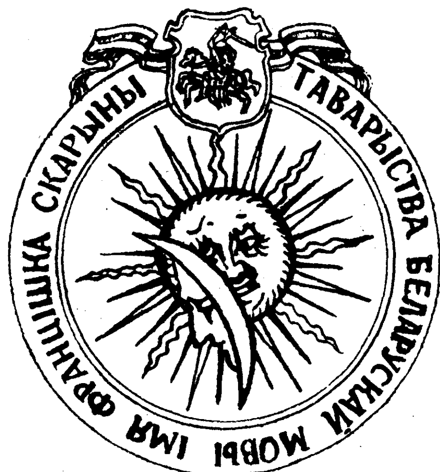

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) ◈ № 18(178) ◈ 4 траўня 1994 г. ◈ Кошт — 100 рублёў.

ПОСТУП ТЫДНЯ

***ДЛЯ ЎВЯДЗЕННЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ВАЛЮТЫ І ЗАБЕСПЯЧЭННЯ ЯЕ БЯСПЕКІ У БЕЛАРУСІ СЁННЯ ЭКАНАМІЧНЫХ УМОЎ НЯМА, ЛІЧЫЦЬ НАМЕСНІК СТАРШЫНІ САВЕТА МІНІСТРАЎ МІНІСТР ЭКАНОМІКІ СЯРГЕЙ ЛІНГ.** Хоць тэхнічна, на яго думку, рэспубліка гатова да гэтага кроку. Для ўвядзення нацыянальнай валюты Беларусі неабходна стварыць умовы. Сярод іх — мець валютны рэзерв ці залаты запас у памеры 500—700 мільёнаў долараў ЗША, якіх цяпер у нашай краіне няма. «Таму мы і зрабілі крок, каб у гэты перыяд абаперціся на расійскі рубель. Ну а далей жыццё пакажа...»,— заўважыў С. Лінг. Так што яшчэ ёсць надзея на ўласную нацыянальную валюту.*

«...ДЗЯРЖАВА ЗНАХОДЗІЦЬ МАГЧЫМАСЦЬ ПАДТРЫМКІ БЕЛАРУСКАМОЎНАЙ ЛІТАРАТУРЫ, ЛІТАРАТУРЫ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І ЮНАЦТВА шляхам устанаўлення выдавецтвам з бюджэту рэспублікі пэўных дзяржаўных датацый. Урад разумее, што гэтага сёння мала. І тым не менш будзе ўсё рабіць для таго, каб такое становішча змяніць да лепшага» — гэта радкі з прывітання да ўдзельнікаў XI з'езда пісьменнікаў Беларусі, якое даслаў на пісьменніцкі форум (з'езд адбыўся 27—28 красавіка) Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Вячаслаў Кебіч. Шкада, што на з'ездзе сам Вячаслаў Францавіч не прысутнічаў, бо да яго ў пісьменнікаў ёсць шмат пытанняў...

***СТАРШЫНЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА МЯЧЭСЛАЎ ГРЫБ ПРАВЁЎ ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫЮ** па выніках свайго візіту ў Страсбург і Бухарэст. Як адзначыў М. Грыб, дэпутаты краін Еўрапарламента лічаць, што на Беларусі не адбываецца ніякіх перамен і краіна па-ранейшаму застаецца таталітарнай дзяржавай. Мячэслаў Грыб зноў без энтузіязму пракаменціраваў падпісаны дагавор аб аб'яднанні беларускай сістэмы з расійскай. У такім выглядзе, на думку М. Грыба, дагавор нельга ратыфікаваць.*

З 29 КРАСАВІКА ДА 1 ТРАЎНЯ — НА ВЯЛІКДЗЕНЬ І З 7 ДА 9 ТРАЎНЯ — НА РАДАЎНІЦУ — БУДЗЕ АДКРЫТА БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКАЯ ГРАНІЦА.

***24 КРАСАВІКА ЦЭНТРАЛЬНАЯ ВЫБАРЧАЯ КАМІСІЯ ПА ВЫБАРАХ ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ЗАВЯРШЫЛА ПЕРШЫ ЭТАП ВЫБАРЧАЙ КАМПАНІІ** — рэгістрацыю ініцыятыўных груп грамадзян па вылучэнні кандыдатаў на галоўную дзяржаўную пасаду. Такіх груп набралася 19. Але мала верагодна, што ўсе з іх збяруць 100 тысяч подпісаў у сваю падтрымку.*

***26 КРАСАВІКА Ў СТАЛІЧНЫМ ПАРКУ ДРУЖБЫ НАРОДАЎ,** ля памятнага знака ахвярам Чарнобыля, адбыўся мітынг. За нашу шматпакутную Беларусь адслужылі малебен праваслаўны і каталіцкі святары.*

ЧАРГОВАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА адбудзецца пасля абрання Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Глядзі ў корань!

ЗРАБІЛІ «КРОК», ДЫ НЕ Ў БЕЛАРУСКІ БОК

Стаў ужо збітым выраз пра тое, што некаторыя рэчы магчымыя толькі на Беларусі, як ў «запаведніку бязглуздасці», бо ў іншых краінах свету гэткае нават уявіць немагчыма. Толькі, відаць, у нас вышэйшая ўлада ў большасці сваёй марыць знішчыць кволы суверэнітэт уласнае краіны, якую, дарэчы, яны і краінай не называюць, а ўсё ўжываюць слова «рэспубліка». Толькі ў гэтай краіне дзяржаўнае тэлебачанне не ёсць нацыянальнае.

А вось і яшчэ «перл»: 9 красавіка ў эфіры праграма «Крок». Прыгожая, абаяльная журналістка Тацццяна Ягорава наведвае Менскае суവораўскае вучылішча. Размова з маладымі, статнымі беларускімі хлопцамі — навучэнцамі гэтае ўстановы — ідзе аб будучым беларускага войска, у якім ім служыць, аб тым, што некаторыя з лепшых змогуць вучыцца ў амерыканскай ваеннай акадэміі ў Вест-Поінце. І ні ў кога не ўзнікае думкі, якім здзекам выглядае ў год 200-х угодкаў вызвольнага паўстання 1794 года слова «сувораўскае» ў назве вучылішча, якое рыхтуе будучых беларускіх вайскоўцаў. Бюст расейскага палкаводца, які заліў чалавечай крывёю паўстанне беларусаў, дагэтуль «упрыгожвае» тэрыторыю вучылішча. Дарэчы, ніхто з гэтых беларускіх «сувораўцаў» не ўзгадаў аб тым, што крэпасць у Вест-Поінце, дзе зараз акадэмія амерыканскіх вайскоўцаў, пабудаваная калісьці пад кіраўніцтвам Тадэвуша Касцюшкі і ягоны ўклад у незалежнасць Злучаных Штатаў шанавалі і шануюць амерыканцы. У нас жа, на Беларусі (і гэткае магчыма толькі тут), ушанаваны карнік Сувораў. Мала таго, дык на радзіме Касцюшкі і дагэтуль «здравствует» музей Аляксандра Васільевіча.

Юрась ПІВУНОЎ,
г. Магілёў.

У ГАЗЕТАХ

Дзіўная пазіцыя

Пад рубрыкай «Актуаліі» незалежная менская газета «Свабода» (№ 9, 14 сакавіка г. г.) змясціла артыкул народнага дэпутата Вярхоўнага Савета Уладзіміра Новіка «Беларусь можа пазбавіцца ўласнасці на 5 мільярдаў долараў і 500 мільёнаў долараў штогадовага даходу».

Аўтар аналізуе ўхваленыя нашым Саўмінам умовы, паводле якіх беларускае дзяржаўнае прадпрыемства «Белтрансгаз» павінна пасля ратыфікацыі дакумента Вярхоўным Саветам увайсці ў склад расійскага акцыянернага таварыства «Газпром». У. Новік прыходзіць да высновы, што гэтыя ўмовы «для нас кабальныя. Беларусь практычна траціць правы на ўласнасць, а значыць, і на кантроль за дзейнасцю газатранспартнай і газаразмеркавальнай сістэмы на нашай тэрыторыі».

Да слова, згаданая ўласнасць — «6,5 тысячы кіламетраў газаправодаў, 7 кампрэсарных і 160 газарэдукцыйных станцый», паводле самых сціплых ацэнак, сёння па сусветных цэнах каштуе каля 5 мільярдаў долараў. Расійскі ж бок яе кошт адвольна і, вядома, на ўласную карысць занізіў прыкладна ў 5000 разоў. За раз за транспарціроўку расійскага газу праз беларускую тэрыторыю ў краіны Еўропы «транзітны падатак не плаціцца і наша дзяржава недалічвае ў бюджэце... да 500 мільёнаў долараў штогод».

Да пералічаных аўтарам артыкула велізарных валютных страт беларускім бокам у выпадку перадачы сваёй газавай гаспадаркі расійскаму «Газпрому» дададзім яшчэ адну важную акалічнасць. У беларускіх сродках масавай інфармацыі ўжо выказвалася геніяльна простая ідэя рэальнага выйсця для Беларусі з энергетычнага крызісу. Яе сутнасць у тым, каб на адгалінаваннях беларускіх магістральных газаправодаў (дзе ўнутры ціск — 50 атмасфер) устанавіць газавыя турбіны, якія закруцяць ротары генератараў.

Як вядома, галоўны абавязак любога ўрада суверэннай краіны — бараніць і адстойваць глабальныя нацыянальныя інтарэсы сваёй дзяржавы. Калі беларускі Саўмін не з'яўляецца выключэннем з агульнага правіла, то яго пазіцыя пры падпісанні пагаднення з расійскім «Газпромам», мякка кажучы, дзіўная.

М. В.

РЭХА

Старасць — не радасць

Прыказка, якая вынесена ў загаловак, не заўсёды адпавядае сапраўднасці. Бывае і ў старасці людзі радуюцца жыццю. Але гэта ў выпадках, калі стары чалавек не абцяжараны пакутамі ад хранічных хвароб і, што нават яшчэ істотней,— адчувае спагаду і падтрымку. А дзе гэта больш за ўсё магчыма, як не ў асяродку блізкіх! Лепей — у дружнай сям'і. Нездарма ж рашэннем Арганізацыі Аб'яднаных Нацый сёлетні год нават аб'яўлены Годам сям'і. Але ж акцыя міне, а жыць і далей трэба.

Гэтак падумалася пасля прачытання ў расійскай газеце «Труд» (№ 57, 1994) трывожнага паведамлення пад загалоўкам «Беларусь — краіна старых». Спасылаючыся на сведчанні спецыялістаў, газета піша, што па тэмпах старэння Рэспубліка Беларусь, аказваецца, нават абганяе іншыя краіны Еўропы. Прычым нягледзячы на тое, што не толькі зніжаецца колькасць нованароджаных, але і павялічваецца смяротнасць увогуле. У той жа час расце армія пенсіянераў па старасці.

«Труд» прыводзіць лічбы канкрэтныя: ужо ў 1990 годзе на 100 працаздольных грамадзян у нас прыходзілася 120 пенсіянераў, але да 2010 года гэты паказчык яшчэ пагоршыцца, бо складзе 100 на 150. Праблему, заўважае газета, нельга будзе вырашыць простым павелічэннем цэнзу для атрымання права на пенсію да 65 гадоў, бо менавіта гэты ўзрост наогул з'яўляецца прагназуемай мяжой сярэдняй працягласці жыцця для мужчын Беларусі.

Спецыялісты Навукова-даследчага інстытута працы, піша ў заключэнне «Труд», мяркуюць, што ў выніку старэння працаздольнага насельніцтва Беларусі адбудзецца зніжэнне яго прафесійна-кваліфікацыйнай мабільнасці і канкурэнтаздольнасці на рынку працы.

Нікуды, на жаль, не падзецца ад таго, што ў нас будзе ўсё больш і адзінокіх старых. Некаторыя спадзяюцца, быццам у такіх варунках іх уратуе асабістае багацце, валюта ў замежных банках, «прыхватызаваная» маёмасць, каштоўнасці. Як усё можа здарыцца на самай справе, ўжо зараз яскрава бачна на прыкладзе Масквы, дзе асабліва вялікая канцэнтрацыя пенсіянераў і ўвогуле пажылых людзей без блізкай радні. Тысячы іх штогод становяцца ахвярамі банд грабежнікаў ці жывуць у страху за сталёвымі дзвярыма, сотні з іх у апошні час пад прымусам прадалі свае прыватызаваныя кватэры цёмным дзялкам, а потым раптоўна памерлі ці зніклі без следу.

Аналізуючы рэчаіснасць, выхад бачыцца адзіны: як мага хутчэйшае рэфармаванне вытворчасці, каб яна стала высокаэфектыўнай (па прыкладу Японіі, Тайваня, Сінгапура ці той жа Фінляндыі), рашучае спыненне некантралюемага ўезду да нас на сталае месцажыхарства (Германія, напрыклад, якая ўпусціла да сябе сотні тысяч турак для абслугоўвання сваіх пенсіянераў і раньцы, зараз знаходзіцца на мяжы этнічнай вайны). І ўсё гэта пры шчыльным згуртаванні ўласнага народа на грунце нацыянальнай ідэі. Выхаванне нацыянальнай самасвядомасці, роднасці ўсіх грамадзян Беларусі трэба ўсімі сродкамі выхоўваць, пачынаючы з дзіцячых садкоў, з першага класа школы. Дарэчы, нездарма зараз ва ўсім свеце, асабліва ў рэгіёнах, дзе людзі востра адчулі па нейкіх прычынах пагрозу ўласнаму існаванню, узмацняецца такое інстынктыўнае пачуццё, як нацыяналізм. Як сям'я шчыльней гуртуецца ў часе небяспекі, гэтак жа і народ падымаецца плячо да пляча.

У нашых умовах хуткага старэння нацыі трэба быць асабліва пільнымі і дружнымі. Неабходна таксама ўсвядоміць: беларусы ні ў якім разе не павінны пагаджацца на далучэнне сваёй тэрыторыі да каго б там ні было з суседзяў, як бы нехта прыгожа і прывабна такую акцыю ні абстаўляў. Нельга браць значныя пазыкі ў іншай дзяржавы, бо па даўгі можа прыйсці яе армія. Нельга згаджацца на існаванне чужых ваенных баз. Неразумна закладваць агульнанародную маёмасць, асабліва зямлю, пад крэдыты, якія давядзецца аддаваць нашым дзецям. Каб не пакінуць іх без зямлі і без грошай. Словам, будзем праводзіць дальнабачную нацыянальную палітыку — выжывем. І неяк, дасць Бог, акрыяем. Хоць лёгкага паратунку, як і шляху да лепшага жыцця хаця б нашым нашчадкам, няма. Мы яго праспалі, спадзеючыся на зону камунізму.

Ул. АСІНАЎСКІ.

Меркаванні

Усё-такі Беларусь, а не Літва

У «Нашым слове» № 7 у допісе «Вернем сваю старую назву — Літва» С. Василенка, спасылаючыся на некаторых аўтараў з «ЛіМа», схільны лічыць нашу Радзіму Літвой, а народ — ліцвінамі. Канешне, прыведзеныя ім доказы цікавыя і важкія. Дадам, што не толькі суседзі, але і многія нашы продкі называлі сябе ліцвінамі, як аб гэтым пісалі Г. Сагановіч і С. Папоў у часопісё «Нёман» (№ 1 за 1991 г.). Напрыклад, А. Міцкевіч, В. Дунін-Марцінкевіч, А. Вярыга-Дарэўскі і іншыя.

Думаю, што трэба лічыцца з фактам існавання як гістарычнай беларускай, так і этнічнай Літвы. Вядома, М. Ермаловіч пераканаўча даказаў, што ў XII — XIII стст. балцкае племя літва жыло на тэрыторыі між Полацкім, Навагрудскім і Тураўскім княствамі. Падобнае тлумачэнне ёсць у «Кароткай БелСЭ» (т. 1): літва-руская назва ўсходніх балцкіх плямён на тэрыторыі Усходняй Літвы, паўночных раёнаў Верхняга Панямоння і Прыдняпроўя. Адсюль пайшла назва новага княства.

Але, як піша К. Тарасаў у кнізе «Памяць пра легенды» (Мн. 1990 г.), Літоўская рэспубліка ў старажытнасці складалася з дзвюх буйных абласцей — Жамойціі на захадзе і Аукштайціі на ўсходзе. Апошняя ўключала землі Нальшан, Дзяволтвы і ўласна Літвы ў міжрэччы Нёмана, Віліі, Мерачанкі. У «Летапісе князёў літоўскіх» апісваецца, як народ у Жамойціі пачаў множыцца, пашырацца і выходзіць за раку Велю. «...И дал имя тым людем своим языком по латине... литусба. И простые люди... почали звати Литвою, а панство Литовским». Слушна? Словам, права ў іх называецца Летува, летувісы, літоўцы (не ліцвіны) ёсць.

Але яшчэ больш маем аргументаў у падтрымку ўжывання назвы «Белая Русь». Вучоны Я. Карскі ў працы «Беларусы» (кніга 1, Вільня, 1904 г.), апіраючыся на даведку акадэміка В. Ламанскага ад 1891 г., піша, што гэты тэрмін раней за ўсіх сустракаецца ў нямецкіх і польскіх крыніцах. Так, нямецкі паэт П. Сухенвірт, які жыў у канцы XIV і пачатку XV ст., апяваючы дзеі рыцараў, неаднаразова гаворыць аб Белай Русі. Польскі пісьменнік (гетман) Ян Чарыкоўскі ў «Хроніцы Польшчы» пад 1382 г. называе Полацк «Крэпасцю Белай Русі» і ўжывае гэты тэрмін, гаворачы пра адносіны Кейстута да Ягайлы. Падобная назва ў пісьмах часоў Вітаўта з'яўляецца пад 1413 і 1442 гг. Я. Карскі растлумачвае, што ва ўсіх гэтых месцах аб Белай Русі гаворыцца як аб нечым вядомым, усім зразумелым, і ён робіць высноў, што назва была «агульнавядомым, жывым народным выразам, здаўна ўжываным». Па яго меркаванні, назва «Белая Русь» узнікла пасля тэрмінаў «Вялікая і Малая Русь» як перайманне, наследаванне.

У «БелСЭ» чытаем, як А. Гваньіні каля 1611 г. даводзіў: «Белая Русь каля Кіева, Мазыра, Віцебска, Оршы, Полацка, Смаленска...» Папскі нунцый Торас у 1622 г. паведамляў у Рым з Польшчы, што Белая Русь «цягнецца ад Рыгі да Маскоўскай граніцы і ўключае Полацк, Оршу, Віцебск, Магілёў». Расійскі ўрад Белай Руссю называў Полацкую, Віцебскую, Магілёўскую і Смаленскую вобласці, а Гродна, Менск, Нясвіж, Пінск, Брэст называў літоўскімі. Цар Аляксей Міхайлавіч, заняўшы ў часе вайны 1654—67 гг. частку зямель Княства, да свайго тытула далучыў: самадзержац» «всея Великия и Малыя и Белыя России». Захопленых і высланых нашых продкаў у Маскве называлі «літоўскімі палоннымі людзьмі розных гарадоў беларусцамі», а асобна пісаліся напрыклад: «ліцвін беларусец з Ашмянскага павету». Праўда, вялікія князі, а потым і каралі польскія гэтай назвы не ўжывалі ў сваіх тытулах. Тут свае прычыны.

Безумоўна, пазнейшыя гістарычныя ўмовы прывялі да забыцця гэтага тэрміну. Акадэмік Я. Карскі ў згаданай працы піша, што ў яго час просты народ Беларусі практычна ўжо не ведаў гэтай назвы. На запытанне: хто ты? звычайны чалавек адказваў — рускі (калі быў праваслаўны), а як каталік — то называў сябе палякам, іншы раз сваю радзіму называў Літвою, а то проста казаў, што ён «тутэйшы», свядома, тым не меней, супрацьстаўляючы сябе прышламу. Але вось у турэмным пашпарце Я. Лёсіка ў 1908 г. усё ж запісана выразна — племя: беларусь. І ў наступныя дзесяцігоддзі ў выніку адраджэння гэты назоў так шырока распаўсюдзіўся, што не можа быць рэальнай гаворкі аб яго замене. А назву «Літва, ліцвін», якая адносілася выключна да беларусаў у мінулым, не трэба, лічыў славуты вучоны, «адмаўляць і страчваць як гістарычную назву нашай Радзімы ў сярэднявеччы. Такім чынам для нашага народа ў цяперашніх гістарычных умовах найбольш блізкая і апраўданая сучасная назва — беларусы, а дзяржава — Беларусь.

Міхаіл ПУЗІНОЎСКІ,
настаўнік, член раённай рады ТБМ.

г. Ашмяны.

СУРОДЗІЧЫ

ВЯРТАННЕ

Малады чалавек завітаў у рэдакцыю «Нашага слова», каб запрасіць каго-небудзь з журналістаў на прэс-канферэнцыю, якую ён ладзіць праз дзень, а таксама папярэдне адказаць на магчымыя пытанні. Так пачалося маё знаёмства з Аляксандрам Пятроўскім. Гісторыя апошніх гадоў яго жыцця, расказаная ім самім, стала тэмай гэтай публікацыі.

Сын свайго дзядзькі

Сын лейтэнанта Шміта — так называў сябе герой папулярнага савецкага рамана, ведаючы кан'юнктуру суровага паслярэвалюцыйнага часу. А якіх сваякоў трэба мець нашаму суайчыннiку? Перад Аляксандрам Пятроўскім гэтае пытанне не стаяла. Ён быў пляменнікам Баляслава Лішчонка — чалавека, добра вядомага ў асяроддзі беларусаў Канады. Менавіта дзякуючы Лішчонку канадскія беларусы ў канцы 80-х гадоў і даведаліся аб існаванні «советского гражданина Александра Петровского», які ў той час гасцяваў у свайго заакіянскага дзядзькі.

«Мая другая мама»

Канада — краіна дастаткова багатая, каб забяспечыць існаванне маламаёмных — як сваіх, так і чужых, даючы ім магчымасць прыстойна жыць, нават не стамляючы сябе працай. Зразумеўшы, што ён нарэшце патрапіў у абяцаны яму ўсё жыццё камунізм, малады чалавек вырашыў не шукаць лепшага і застаўся. «Калі я паехаў у Канаду, то ехаў не на пастаяннае жыхарства не ў эміграцыю. Я ніколі не эміграваў, я ехаў да свайго дзядзькі. Так склалася, што я застаўся там даўжэй. Тады быў Савецкі Саюз, і калі б нават я захацеў эміграваць, мне б не дазволілі. Я быў, як кажуць, «невозвращенец». Я нават не выпісваўся з Мінска»,— так успамінаў ён той перыяд свайго жыцця. Да гэтага ж перыяду належыць і пачатак вывучэння новым жыхаром Канады ангельскай і беларускай моў, карыстацца якімі на радзіме яму не выпадала. Зрабіўшыся «невозвращенцем» Алесем Пятроўскім, ён пачаў дбаць аб атрыманні грамадзянства краіны, якую ён палюбіў, паводле ўласных словаў, «як другую маці».

Яго універсітэты

«Большасць я вучыўся, але і працаваў таксама», — пачулі прысутныя на прэс-канферэнцыі журналісты. Праўда, назву месца свайго навучання сп. Пятроўскі адмовіўся вымавіць па-беларуску ці па-расейску, вымармытаўшы яе сабе пад нос на ангельскай мове. Што ж датычыць працы, дык дзе ў чужой краіне можа працаваць савецкі грамадзянін з савецкім дыпломам і валоданнем адной мовай — савецкай, які мае прыяцеляў

ЧЫЁ РАДЫЁ?

Мы, беларусы далёкага і блізкага замежжа, штодзённа настройваем радыёпрыёмнікі на хвалі Менска, каб паслухаць перадачы на роднай мове. За межамі Бацькаўшчыны я жыву з 1975 года, але ніводнага дня не было, каб я не карыстаўся роднай мовай: гэта і праслухоўванне беларускамоўных перадач з Менска і Мюнхена, Ватыкана, чытанне беларускіх газет і часопісаў, кніг беларускіх пісьменнікаў, проста гутаркі з землякамі-беларусамі, якія жывуць побач са мною, перапіска са сваякамі, сябрамі з Беларусі. Але першае месца ў гэтым коле карыстання роднай мовай належыць радыё. Апошнім часам я штодзённа праслухоўваю «Радыёфакт» і «Постфактум-радыё». Менавіта аб гэтых перадачах хачу і выказаць сваё меркаванне.

Пачну з перадач, якія мне давялося паслухаць 10 сакавіка вечарам («Постфактум-радыё») і 11 сакавіка раніцаю («Радыёфакт»).

Па-першае, пасля адстаўкі Старшыні Вярхоўнага Савета спадара Станіслава Шушкевіча і пазбаўлення парламентам пасад міністра ўнутраных спраў спадара Ягорава і старшыні КДБ спадара Ширкоўскага наступ пракамуністычнай большасці, яе арыентацыя на Усход не маглі не адбіцца на змесце згаданых перадач. І калі год-паўгода назад менскае радыё пачало набываць рысы сапраўды нацыянальнага, дэмакратычнага радыё, то з прыходам да ўлады генерала Мячэслава Грыба яно страціла гэты набытак. Радыё стала такім жа шэрым, безаблічным, як бульварная, правінцыяльная газета. За гэтыя дні я не пачуў з вуснаў вядучых згаданых перадач ніводнага слова аб напружаным становішчы ў беларускім грамадстве, аб чым, дарэчы, ведаю з перадач «Свабоды», лістоў з Бацькаўшчыны. У эфіры гучалі толькі нейкія другарадныя паведамленні аб усім і ў той самы час ні аб чым. Такое было ўжо ў БССР пры камуністах. Адсюль можна зрабіць выснову, што апазіцыя ў парламенце мела рацыю, калі папярэджвала беларускі народ аб дзяржаўным перавароце — паўзучым і ціхім.

Ці возьмем хоць бы музычныя «застаўкі» ў згаданых перадачах: там гучыць у пераважнай большасці расійская музыка. У «Постфактуме», у прыватнасці, дзве англамоўныя песні, астатнія — рускамоўныя. Па-беларуску — ніводнай. 11 сакавіка вядучы «Радыёфакта» Аляксандр Шаўко нас зноў частаваў спевамі з Усходу, і толькі ў канцы перадачы прагучала, нарэшце, адна песня на беларускай мове. Ці ж гэта не здзек з беларусаў?! Чаму супрацоўнікі радыё сталіцы незалежнай краіны з усіх сіл намагаюцца прывіваць культурныя здабыткі суседняга народа. Чыё ж тады радыё гучыць з беларускай сталіцы?

На мой погляд, аматарамі рускамоўных спеваў хапае магчымасцей: круглыя суткі — праграма «Маяк», радыёстанцыі «Новая хваля», «Расійскае радыё» і г.д. А дзе нам паслухаць свае, родныя, беларускія песні? Адказ адзін: толькі ў перадачах менскага радыё. Але менскае радыё паводзіць сябе так, быццам яно — не радыё незалежнай краіны, дзе дзяржаўная мова — беларуская, дзе асноўны народ — беларусы. Часам здаецца, што гэта звычайнае абласное радыё Расійскай Федэрацыі. Дарэчы, такое ўражанне складваецца не толькі ў мяне, але і ў шматлікіх украінцаў, якія з цікавасцю час ад часу ловяць хвалі Менска. А мова вядучых?! Вядучы «Радыёфакта» не толькі «мытню» зрабіў «таможняй», «мяжу» — «граніцай», але і зусім загаварыўся, калі замест злучніка «або» сказаў «или».

Няхай у чытачоў «Нашага слова» не складзецца ўяўленне наконт аўтара, як нейкага нацыяналіста-сепаратыста. Я свабодна валодаю і рускай, і польскай, і ўкраінскай мовамі, чытаю кніжкі і прэсу на гэтых мовах, праслухоўваю радыёперадачы з Масквы, Варшавы, Кіева. І міжвольна параўноўваю іх з перадачамі менскага радыё. Параўнанне не на карысць апошняга. Разумею, што ў беларускай дзяржаве ўрад — рускамоўны, з ім 80 працэнтаў супрацоўнікаў — выхадцы з Расіі ці іншых краін блізкага замежжа. Але ж, шаноўнае спадарства, менскае радыё павінна абслугоўваць не рускамоўны ўрад Беларусі, а БЕЛАРУСКІ НАРОД! Менскае радыё павінна стаць БЕЛАРУСКІМ!

Пятрусь КАПЧЫК,
філолаг.

Украіна.

Моладзь за Адраджэнне

Вельмі добра, што ўрэшце Канстытуцыя замацавала дзяржаўнасць адзіна беларускай мовы. Гэта зніме напружанасць у асяродку нацыянальна свядомай моладзі, што апошнім часам нарастала. Адраджэнне мовы і культуры будзе ісці няпроста, і гэта не дзіва, калі ўлічыць, што ўжо ў 70—80-х гадах у Магілёве, напрыклад, пабеларуску размаўлялі ў асноўным хіба настаўнікі-прадметнікі, ды і тыя часцей толькі на ўроку ў класе. Але моладзь больш не жадае прыніжанага існавання. Яна падзяляе думку, выказаную ў вершы настаўніка і паэта Анатоля Аўласенкі:

Я супраць усялякай
дыктатуры,
І я жадаю ў вяках квітнець
І рускай мове, і літаратуры,
Ды трэба ж
і ўласны гонар мець!

Максім КАРОТКІН,
навучэнец беларускага нядзельнага ліцэя пры магілёўскай філіі Беларускага гуманітарна-адукацыйнага культурнага цэнтра.

СУРОДЗІЧЫ

БЛУДНАГА СЫНА

у «Федерации русских канадцев»? Адказ на гэтае пытанне прагучаў такі: «Пэўны час я працаваў у арганізацыі, якая называлася «Канада — СССР бізнэс кансэл», а цяпер называецца «Канада — Расія бізнэс кансэл». Я працаваў там у час сваіх канікулаў. Гэта была бясплатная праца». **На жаль, засталося незразумелым, якія канікулы магла мець асоба без месца працы і права на жыхарства, не маючая грамадзянства краіны. Не была названа і дзіўная, бо неаплачваемая пасада, якую сп. Пятроўскі займаў у канадска-расійскай прадпрымальніцкай радзе.** Так ці інакш, сродкі на існаванне Пятроўскаму давалі не яго расійскія суайчыннікі, а беларускія эміґранты, якім ён аказваў дробныя паслугі — прыбіраў у дамах ды касіў траву на газонах. Праз пару гадоў такога жыцця «невозвращенец», які так і не зрабіўся ні дзеячам беларускай эміграцыі, ні расійскім бізнесменам у Канадзе, зведаў пачуццё, якое дала назву новаму перыяду яго жыцця.

Туга па Радзіме

«Калі я прыехаў (у Мінск) у 90 годзе, было вострае пытанне, якое падымалася беларусамі і ў Злучаных Штатах, і ў Канадзе — дапамога Беларусі ў сувязі з чарнобыльскай катастрофай. Я размаўляў у Савеце Міністраў, сустракаўся з міністрам замежных спраў і змог іх пераканаць, што дапамога з Захаду патрэбна. Была накіравана папера ў Маскву. Там сказалі: рабіце што хочаце. І ў выніку было выступленне ў ААН беларускага прадстаўніка з адпаведнай заявай. Але было пытанне не аб адной заяве, а аб кампаніі збору сродкаў за мяжой. Я зразумеў, што хаджэнне па кабінетах не мае сэнсу і трэба мець нейкую арганізацыю. У той час быў такі акадэмічны кружок, у які ўваходзілі пісьменнікі Барыс Сачанка і Адам Мальдзіс, спадар Шчасны з Міністэрства замежных спраў, навуковец Сяргей Шупа... Мяне запрашалі на яго паседжанні, дзе ішлі размовы, што трэба стварыць нешта накшталт «Палоніі». Дагэтуль у мяне ўжо былі размовы ў «Радзіме», але там сказалі, што такіх функцый яны не могуць выконваць. Я ўзяўся распрацаваць канцэпцыю новай арганізацыі. Тады ж я знайшоў Яўгена Лецку (першага кіраўніка «Бацькаўшчыны» — У.П.), і мы пачалі з ім працаваць. Недзе ў верасні было праведзены ўстаноўчы сход, але да таго часу я ўжо адышоў ад удзелу ў «Бацькаўшчыне». Далей яна пайшла ўжо сама. Я ўяўляў сабе «Бацькаўшчыну» як каардынацыйны цэнтр — тое, што я цяпер спрабую зрабіць».

На агульназразумелую мову гэтыя словы сп. Пятроўскага перакладаюцца так: убачыўшы, што вольных месцаў у кіраўніцтве розных арганізацый Беларусі — старых і новых, дзяржаўных і грамадскіх — няма, беларускі беспрацоўны вярнуўся ў Канаду, каб і там атрымаць гэты ж статус.

Апошні крыжовы паход

адбыўся паўтара года таму. Атрымаўшы да таго часу сертыфікат грамадзянства Канады і адначасова статус грамадзяніна суверэннай Беларусі, Пятроўскі зноў прыехаў на сваю гістарычную радзіму.

Праз нейкі час, 21 снежня 1993 года, у Міністэрстве юстыцыі быў зарэгістраваны **«Канада—Беларусь Фонд». Прэзідэнтам фонду, адпаведна статуту (напісанаму чамусьці моваі суседняй дзяржавы — Расіі) мог стаць чалавек, які валодае ангельскай і беларускай мовамі ды не менш трох гадоў (?!) пражыў у Канадзе. Не дзіва, што гэтую пасаду заняў не хто іншы, як сам распрацоўшчык статута і заснавальнік фонду А. Пятроўскі.** Мэтай існавання фонду стала стварэнне канадска-беларускага інфармацыйнага цэнтра і, рэч незвычайная, беларускага лобі ў Канадзе. Варта фонду атрымаць маральную падтрымку беларускага ўрада, як ён адшукае мноства канадскіх фірм, фондаў і арганізацый, якія маюць грошы, не ведаючы што з імі рабіць, **якія забяспечаць Беларусі фінансавую дапамогу, — абвясціў яго стваральнік. Не зразумеўшы, навошта такой магутнай арганізацыі патрэбна дзяржаўная падтрымка, я спытаў у прэзідэнта «Канада — Беларусь Фонду», якіх асоб ці арганізацыі з абодвух бакоў ён прадстаўляе? Як высветлілася, адзіным асацыяваным удзельнікам фонду з боку Беларусі была фірма «Амкодор» — колішняе месца працы самога Пятроўскага.** Затое спіс удзельнікаў з-за акіяна ўражваў: «Основная часть людей, которые ОЧЕНЬ хотели мне помочь, это люди, которые активно работают в белорусских общественных организациях. Я хотел бы уточніть, много лі белорусов в Канаде. У меня есть такая газета — «Вестник» — за август девяносто третьего года. Газету выпускает в Канаде Федерация русских канадцев. І президент Федерації Антон Кульгін в этой газете пішет: «Что касается Федерації русскіх канадцев, то она была основана преимущественно белорусамі 62 года тому назад. І по сей день членамі её является большинство белорусов, а уже потом русские, украінцы і представітелі другіх национальностей.

Есть белорусы, которые входят в чісто белорусские организации. Я могу назвать Міколу Ганько — старшыню Згуртавання беларусаў Канады, архіепіскопа Міколая — главу автокефальной белорусской церкві в Канаде, Раісу Жук-Грішкевіч — старшыню каардынацыйнага камітэту белорусов, Анатолія Хреновского — старшыню згуртавання белорусов Квебека. Людей хватает, но оні разрознены. А кто іх организует, под какім знаменем?»

На пытанне, ці прадстаўляе фонд сп. Пятроўскага згаданых асоб і арганізацыі і каго прадстаўляў сам Пятроўскі на Першым З'ездзе беларусаў свету, той адказаў:

— Я прыйшоў са сваім канадскім пашпартам, зарэгістраваўся як прадстаўнік, хутчэй, нейкай ідэі, а не арганізацыі. У Канадзе існуе шмат арганізацый. Я не быў іх сябрам. Я хацеў быць над імі, а не прадстаўляць толькі адну з іх. Я лічу, што беларусам у Канадзе трэба аб'ядноўвацца. Нас не так шмат.

Якую выснову можна было зрабіць, пачуўшы ўсё гэта? Адзіным жаданнем Аляксандра Пятроўскага было злучэнне беларусаў на яго першай і другой радзімах «под знаменем» заснаванага ім фонду. **Афіцыйнай мэтай яго стварэння было наладжванне эканамічнага ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва паміж квітнеючай Канадай і жабруючай Беларуссю. Неафіцыйнай — размеркаванне фінансавай дапамогі канадскага ўрада сваім грамадзянам беларускага паходжання, а таксама фондаў, вылучаных Беларусі.** Адзінае, што перашкаджала дзейнасці сп. Пятроўскага, — глыбокая абыякавасць да ягоных праектаў як урадавых чыноўнікаў, так і паасобных грамадзян абедзвюх краін.

Востра адчуўшы сваю непатрэбнасць, ён пастанавіў вярнуцца ў Канаду. Дзеля развітання з айчынай ім быў напісаны унікальны дакумент — «Развітальны ліст да жыхароў Беларусі».

Я люблю вас усіх

так гучалі апошнія словы, адрасаваныя аўтарам суродзічам. Унізе стаяла дата — 4 красавіка 1994 года і подпіс — **ALEXANDRE PETROVSKI**, прэзідэнт «Канада — Беларусь Фонду». Ліст вызначаўся сапраўды фатальнай — 13 — колькасцю граматычных памылак ды фразамі, якія ясна сведчылі аб стане яго аўтара: «Зноў я развітваюся з Беларусьсю, маёй дарагой Радзімай. Зноў я вяртаюся ў гасцінную Канаду, якую я люблю, як другую маці. Ад таго энтузіязму, з якім я прыехаў паўтара гады назад, не засталося нічога. Прапановы асабіста дапамагчы арганізаваць выбарчую кампанію таго ці іншага кандыдата ў прэзідэнты Рэспублікі Беларусь я не прымаю, бо не лічу магчымым, пакуль узначальваю арганізацыю, адзіная мэта якой — развіццё ўзаемавыгадных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Канадай».

Нарэшце гэта адбылося: блудны сын Беларусі вярнуўся да сваёй другой маці. Ці доўгім будзе расстанне?

У. ПАНАДА.

Цытаты з допісаў і прамоў А. Пятроўскага прыведзены ў адпаведнасці з ужыванымі ім стылем маўлення і правапісам.

Але!

Днямі я набыла «Дзіцячую Біблію» на беларускай мове. Пагартаўшы, узрадавалася, бо выдадзена кніжка на высокім паліграфічным узроўні: глянцавая папера, каляровыя малюнкі на кожнай старонцы.

«Халтура» са Стакгольма

Калі я перайшла непасрэдна да чытання, радасць мая змянілася здзіўленнем, а пасля і расчараваннем. Бо, па-першае, стыль кніжкі цяжкаваты, яна дрэнна адаптаваная для дзіцячага ўспрымання, але багатая на цытаты з «дарослай» Біблії; апавяданні часта не ўтрымліваюць неабходнай для малых маралі — мауляў, зразумейце самі, што да чаго. Але таму, хто гэта здольны зразумець, я лепш бы дала ў рукі сапраўдную Біблію, чымсьці ейны сурагат.

Другое, і самае галоўнае, што мяне прымусіла ўзяцца за пяро,— узровень перакладу. Мяркуйце самі.

Хутчэй за ўсё рускамоўны тэкст «Вкусите, и увидите, как благ Господь!» (Пс. 33:9) перакладзены як «Пакаштуйце (?) і ўбачыце, які добры Гасподзь!» Даслоўна бышцам і правільна, але ў кнізе гэта фраза стаіць асобна, вырваная з кантэксту, і атрымліваецца, што нам прапануюць пакаштаваць... Господа. Ды яшчэ і коска, якая ў рускім тэксце аддзяляла адну думку ад другой («Вкусите [милосердия Господня], и увидите...»), кудысьці знікла. Атрымалася блюзнерства.

Ці вось яшчэ: «...хай трымцяць перад ім усе жыхары свету» (Пс. 32:8). Трымцяць лісце на ветры, а пра чалавека так можна сказаць хіба што з іроніяй. Але ў Свяшчэнным Пісанні іронія недарэчная.

А вось наступнай фразе дакладнасць перакладу якраз бы не пашкодзіла. Бо па-руску «Блажен муж, который... не сидит в собрании развратителей...» перакладзена як «Шчасны той муж, які... не сядзіць на сходні зласлівых» (Пс. 1:1). Не ведалі, пэўна, як перадаць беларускаю моваю слова «развратители», вось і ператтварыліся яны ў «зласлівых». А мы ж маем справу з псалмамі-малітвамі, у якіх ніводнае слова не павінна быць скажоным. «Сходні» бываюць на караблі, а ў людзей, якія збіраюцца,— «сход».

«І пакладуць на цябе надзею тыя, што ведаюць імя Тваё...» (Пс. 9:11). Але ж надзею не «кладуць», а «ўскладаюць».

І ўсе гэтыя фразы-вершы з Псалтыра — прапануецца вывучыць на памяць!

Гэтак прыдзірліва я прааналізавала толькі адну (!) старонку, 256-ю, а ўсяго іх у кнізе 542, і амаль на кожнай падобнага кшталту памылкі і недакладнасці. Каб пераканацца ў гэтым, раскрыем кнігу наўгад.

Старонка 506. «Бодрствуйте» перакладзена як «бадзёрцеся». Але «бадзёрыцца» — гэта «бодриться», не падаць духам; апостал жа Павел раіць сваім чытачам (1-е Кар. 16:13) — быць пільнымі, што не адно і тое ж.

Старонка 508. Можа, хто і кажа «верхавец» замест «вершнік», але ў дзіцячай кнізе ўсе словы павінны быць зразумелыя, агульнага ўжытку.

На старонцы 501 чытаем, што «Любоў... міламалажаліцы». Каго яна гэтак міла жаліць? А мелася ж на ўвазе, што любоў міласэрная (1-е Кар. 13:4).

На старонцы 494 знайшла дзіўнае слова «пахацінства», хаця па-беларуску будзе «юр» (часам ужываецца яшчэ «пажадлівасць», але гэта хутчэй калька з рускае мовы).

На старонцы 476 назвы: Птолеаміда, Троада. Нібыта перакладчык забываецца, што ў беларускай мове на «о» падае націск. Троада ці Траада — яшчэ можна спрачацца, але паспрабуйце вымавіць Птолеаміда!

Працягваць можна яшчэ. Словам, сумнае чытанне! Хочацца спытаць: чаму так адбылося? Чаму супрацоўнікі Інстытута перакладу Біблії, што ў Стакгольме, хацелі зрабіць добрую справу, а ўчынілі чарговы здзек над нашаю моваю?

Па ўсім відаць, што кніга не ствралася на беларускай мове, але была механічна перакладзена з аналагічнага расейскамоўнага тэксту. Старажытныя перакладчыкі Слова Божага, перш чым сесці за сваю нялёгкую працу, нават пасціліся ды малілі Бога аб ніспасланні ім Святога Духа, каб Ён накіроўваў іхнія дзеянні ды дапамагаў пазбегнуць памылак, думалі над сэнсам кожнага слова, шукалі найлепшы адэкват першакрыніцы. Мяркуючы па выніках, сучасныя рацыяналісты не бяруць папярэднікаў за прыклад, а ўвогуле перакладаюць, асабліва не зважаючы на сэнс. Лічаць, што для дзяцей і так сыдзе? Але ж ніхто не дасць свайму дзіцяці няякасную ежу. Чаму ж замест духоўнага хлеба паны са Стакгольма ім прапагуюць немаведама што? Як хто, а я гэтую кніжку сваім дзецям чытаць не буду. Хіба што хай малюнкі паглядзяць.

Юля ДЗЯМ'ЯНЕНКА.
г. Менск.

Просім адгукнуцца Януковіча Ваўжынца

Таварыства беларускай мовы Віленскага Краю просіць адгукнуцца Януковіча Ваўжынца ці перадаць яму нашу просьбу тых, хто яго ведае. Януковіч Ваўжынец родам з Докшыцкага раёна, у 1968 г. скончыў Белдзяржуніверсітэт па філалогіі. Затым настаўнічаў, выпусціў кніжку для дзяцей «За ельнічкам, за бярэзнічкам». Энтузіяст беларускай культуры, актыўна збіраў фальклор у Докшыцкім раёне. Потым пераехаў у Менск, а затым падаўся зноў некуды ў глыбінку.

Паколькі ТБМ Віленскага Краю сёлета (9 і 10 ліпеня) плануе адкрыццё гісторыка-этнаграфічнага музея «Засцянковая хатка» ў вёсцы Вашунава Докшыцкага раёна, то вельмі хацелася б убачыць там і спадара Януковіча Ваўжынца.

Просім адгукнуцца на адрас:

Докшыцкі раён, ст. Крулеўшчына, сярэдняя школа. Русакоўская Аля. Альбо: Летува, Вільня, вул. Архітэкту, 23 — 79, Гіль Ю. П.

Ю. ГІЛЬ,
адказны (выканаўчы) сакратар ТБМ Віленшчыны.

Наша будучыня вызначаецца не толькі ў Вільні, але і ў Менску

Што мы называем «блізкім» замежжам? Расію ды некалькі аддаленых на тысячы кіламетраў ад Беларусі азіяцкіх краін — рэшткі былога Саюза. Затое замежжам далёкім, і гэта робіцца ўсё больш рэальным, для нас становяцца краіны-суседзі, на абшарах якіх жывуць сотні тысяч этнічных беларусаў — грамадзян гэтых краін. У поўнай меры ўсё сказанае вышэй датычыць Летувы, якую з Беларуссю яднае не толькі агульная мяжа, але і агульная гісторыя, ды агульная праблема існавання людзей, якія, застаўшыся па той бок мяжы, пачалі называцца грамадзянамі Летувы, хаця так і засталіся проста «тутэйшымі». Але аднаўленне дзяржаўнай незалежнасці Летувы нечакана стала адным з чыннікаў адраджэння беларускага нацыянальнага жыцця ў гэтай балтыйскай краіне. На працягу апошніх гадоў у Летуве створаны беларускамоўныя тэле- і радыёпраграмы, перыядычныя выданні, пачалі з'яўляцца беларускія школы. Менавіта стан беларускага школьніцтва ў Летуве і стаў тэмай інтэрв'ю, якое карэспандэнту «Нашага слова» Ул. Панаду дала супрацоўніца кафедры беларускай мовы, літаратуры і этнакультуры віленскага Педагагічнага універсітэта Лілея Плыгаўка.

— Як пачалося аднаўленне беларускай школы ў Летуве?

— Гэта ідэя лётала ў паветры ўжо некалькі гадоў. Але ў час, калі беларускамоўныя школы зачыняліся ў БССР, не было падстаў чакаць, што іх пачнуць ствараць улады Савецкай Летувы. Становішча радыкальна змянілася пасля атрымання рэспублікай незалежнасці, калі ўрадам Ландсбергіса была прынятая праграма развіцця школьніцтва нацыянальных меншасцей. Адным з вынікаў ажыццяўлення гэтай праграмы стала стварэнне ў віленскім Педагагічным універсітэце беларускай кафедры. З гэтага моманту, г. зн. з 1991 года, і пачалося адраджэнне беларускага школьніцтва. Нават невялікая колькасць супрацоўнікаў кафедры дазваляла на прафесійным узроўні пачаць распрацоўку навучальных праграм. Збіраючы вакол сябе аднадумцаў, кафедра стала цэнтрам метадычнай і навуковай думкі. Але галоўнай нашай справай стала падрыхтоўка студэнтаў — будучых настаўнікаў беларускіх школ. Цяпер ужо існуюць тры курсы з агульнай колькасцю студэнтаў звыш трыццаці асоб. І некалькі з іх ужо працуюць: адна з трэцякурсніц чытае курс лацінскай мовы, дзяўчына з другога курса выкладае летувіскую, а адна з першакурсніц — англійскую.

— Вы гаворыце аб сённяшнім дні. А як была створаная сама школа?

— Усур'ёз за гэта мы ўзяліся ў мінулым годзе: пачалі рыхтаваць навучальныя праграмы, абвясцілі набор навучэнцаў... Напачатку летувіскія ўлады ставіліся да гэтага дастаткова скептычна, бо яшчэ пазалетась нам з вялікай цяжкасцю ўдалося стварыць адзін беларускі клас з шасцю вучнямі. Але нечакана для ўсіх на гэты год мы атрымалі звыш дзвюх соцень заяў з просьбамі прыняць дзяцей у беларускі клас. Фактычна такая колькасць патэнцыяльных навучэнцаў патрабавала стварэння асобнай школы ці, дакладней, гімназіі, бо мы ўжо мелі менавіта гімназічныя праграмы навучання. Гэтаму мы абавязаны нашым сувязям з Беларуссю, дзе справа арганізацыі гімназій пайшла значна далей, чым у Летуве. Я адступлю ад тэмы размовы, каб пазначыць: нядаўна распрацаваная дзяржаўная канцэпцыя стварэння ў Летуве навучальных устаноў з нестандартнымі праграмамі пачала ствараца з дапамогай нашай кафедры.

Пасля кансультацый у Міністэрстве адукацыі Летувы было вырашана, што створаная намі навучальная ўстанова будзе называцца Беларускай гуманітарнай школай, бо з'яўленне беларускай гімназіі ў час, калі ў краіне няма ніводнай летувіскай, падавалася некаторым непажаданай сенсацыяй. Бо пра беларусаў жа існавала стандартнае ўяўленне як аб людзях, што сядзяць па вёсках, гавораць невядома на якой мове і вучацца ў расійскіх альбо польскіх школах, а тут гэтакі спрыт.

На вялікі жаль, да пачатку навучальнага года мы так і не атрымалі памяшкання для школы. Таму выйсцем са становішча, хаця і не найлепшым, стала стварэнне паралельных беларускіх класаў у дзвюх расійскіх школах: з першага па чацвёрты — у адной і з пятага па адзінаццаты — у другой. Канешне, перашкаджае адсутнасць асобнага памяшкання і пэўная залежнасць ад дырэкцый школ. Але зроблена галоўнае: утварыўся беларускі калектыў настаўнікаў, вучняў, бацькоў. Мы вядзём выкладанне паводле ўласнай, адметнай ад расійскіх школ праграме, зацверджанай Міністэрствам адукацыі Летувы. Самастойна арганізуем пазакласнае жыццё, і дзецям гэта падабаецца, бо мы — не савецкая школа. Тут трэба патлумачыць, што менавіта савецкі дух захавалі расійскія школы Летувы і дастаткова моцны ён, нягледзячы на нацыянальны каларыт, і ў летувіскіх школах. Дык вось, дзецям падабаецца тое, што ў нас маленькія класы, маладыя, творчыя настаўнікі, цікавае пазакласнае жыццё — у тым ліку свая газета, якую робяць самі вучні на школьным камп'ютэры.

— Хто выкладае і хто вучыцца ў вашай школе?

— Частка настаўнікаў прыйшла да нас, прачытаўшы ў друку паведамленні аб стварэнні беларускай школы. Частка займалася не арганізацыяй і пасля засталася працаваць. Як я ўжо казала, некалькі нашых выкладчыкаў — студэнты кафедры беларускай мовы, літаратуры і этнакультуры віленскага Педагагічнага універсітэта. Усе гэтыя людзі — ураджэнцы Летувы. І яшчэ двое — мастачка Кася Харэўская і гісторык Сяргей Вітушка — у свой час прыехалі ў Вільню з Беларусі.

Што датычыць вучняў, дык амаль усе яны — жыхары Вільні. У свой час мы атрымалі каля сарака заявак з розных вёсак і гарадоў і нават планавалі стварыць інтэрнат для іншагародніх, але гэта не ўдалося. Тым не менш некалькі вучняў ездзяць на заняткі з-за горада, устаючы а пятай гадзіне ранку, ды засталася ў нас вучыцца адна дзяўчынка з Вісагінаса (былога Снечкуса). Гарадское паходжанне большасці нашых вучняў стварае свае праблемы. Большасць з іх — асабліва гэта датычыць старшакласнікаў — паходзіць са змешаных ці расійскамоўных сем'яў, выхоўвалася ў гарадскім руска- ці летувіскамоўным асяроддзі і амаль не валодае беларускай мовай. Старэйшыя вучні прыйшлі да нас дзеля таго, каб скончыўшы школу, мець магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю ў Беларусі. Наша задача — даць ім веды аб мове, гісторыі, культуры беларускага народа. Што датычыць малодшых класаў, дык сітуацыя там іншая, бо выкладанне там з першага класа вялося па-беларуску. Менавіта гэтыя вучні з цягам часу і зробяць нашу школу цалкам беларускай.

— Да такой сістэмы адбору можна мець прэтэнзіі...

— Так. Але каб атрымаць памяшканне, стварыць настаўніцкі калектыў і набыць пэўны статус, патрэбна было ствараць школу, менавіта школу цалкам. На жаль, мы не маглі ісці шляхам штогадовага набору вучняў толькі ў першыя класы...

— Дык якога прынцыпу — паглыбленага вывучэння беларускай мовы ці беларускамоўнай адукацыі — прытрымліваецца кіраўніцтва школы?

— Беларуская гуманітарная школа адпачатку стваралася як нацыянальная. Таму, дарэчы, вучням старэйшых класаў давялося пачаць менавіта з паглыбленага вывучэння мовы. Разам з тым некалькі прадметаў — матэматыка і тыя, што датычаць тэхнічнай тэрміналогіі,— чытаюцца па-летувіску, бо рэальнасцю ёсць патрабаванне дзяржавы да грамадзян валодаць дзяржаўнай мовай. Калі чалавек хоча заняць больш высокую прыступку ў грамадстве, ён мусіць ведаць летувіскую мову. Нашы вучні мусяць быць добра зарыентаванымі ў жыцці як Летувы, так і Беларусі. Каб дасягнуць гэтага, выкладанне ўсіх прадметаў да пятага класа будзе весціся па-беларуску. У старэйшых класах частка прадметаў, пераважна тэхнічных, будзе выкладацца па-летувіску. Акрамя таго, з шостага класа ўводзіцца абавязковае вывучэнне адной з моў Заходняй Еўропы і факультатыўна — адной з моў суседніх народаў: эстонскай, польскай, украінскай ці расійскай.

— Ці не можа атрымацца так, што адзіная ў краіне беларуская школа стане прытулкам для дзяцей дзеячаў са сталічных нацыянальных арганізацый, у той час як беларускае насельніцтва Летувы не будзе мець магчымасці даць дзецям адукацыю на роднай мове?

— Нашай кафедрай распрацавана канцэпцыя беларускай школы ў Летуве. Яшчэ ўвесну мінулага года мы прапанавалі яе і Сейму, і Міністэрству адукацыі. У ёй прадугледжана стварэнне беларускага тэхнічнага ліцэя ў Новай Вільні і, самае галоўнае, агульнаадукацыйных школ ці паралельных беларускіх класаў у рэгіёнах кампактнага пражывання беларусаў: у Коўне, Салечніках, Друскеніках, Вісагінасе, Вільні. Мы пачалі са сталіцы, бо тут найбольшая канцэнтрацыя беларускага насельніцтва і ёсць спецыялісты. Што датычыць арганізацыі школ у іншых гарадах ці вёсках, дык тут патрэбна ініцыятыва саміх мясцовых беларусаў. А настаўнікаў для гэтых школ мы рыхтуем ужо на працягу трох гадоў.

— Вы гаварылі аб неабходнасці пэўных захадаў з боку беларускіх грамадскіх арганізацый. Якія нацыянальныя арганізацыі Вільні найбольш дапамаглі станаўленню беларускай школы?

— Асабіста мне значную дапамогу аказала Таварыства беларускай культуры, па запрашэнні якога я. прыехала працаваць у Вільню. Таварыства аказала нам значную дапамогу і ў справе арганізацыі школы. Наладзіць пазакласную работу з навучэнцамі дапамагае клуб «Сябрына». Акрамя таго, мы супрацоўнічаем з Беларуска-летувіскім таварыствам. Нядаўна юрыдычна афармілася Таварыства беларускай школы.

— Ці маеце вы кантакты з Таварыствам беларускай мовы Беларусі?

— Таварыства беларускай школы, адноўленае ў студзені мінулага года, у якім працую і я, адразу ж было зарэгістравана ў Менску, у Рэспубліканскай Радзе Таварыства як калектыўная сябрына ТБМ. Раней я ўваходзіла ў склад Рэспубліканскай Рады, і з таго часу засталіся цесныя сувязі, якія падтрымліваюцца. Праз ТБМ наша школа і кафедра атрымліваюць патрэбную нам літаратуру, часам дасланыя намі інфармацыі друкуюцца ў «Нашым слове». Нядаўна я атрымала запрашэнне на тэрміналагічную канферэнцыю ТБМ, тэма якой адпавядае зместу маёй навуковай працы. Кіраўніцтва ТБМ запрашае нас на свае імпрэзы, а мы, у сваю чаргу, збіраемся запрасіць іх на юбілей віленскай беларускай гімназіі. Як юрыдычная асоба наша сябрына Таварыства зарэгістраваная і мае свой банкаўскі рахунак у Летуве, і тое ж самае мы хочам аформіць у Беларусі.

Акрамя нас, у Вільні існуе яшчэ адна суполка Таварыства — ТБМ Віленскага краю. Напачатку Таварыства беларускай школы мела з ёй неблагія кантакты, але цяпер мы амаль не супрацоўнічаем, бо, як ні дзіўна, яе кіраўнік робіць шмат захадаў супраць нашай школы і нашай дзейнасці ўвогуле.

— ТБШ — грамадская арганізацыя, якая прадстаўляе інтарэсы беларускай меншасці ў Летуве. Як ставяцца да яе дзейнасці ўлады абедзвюх краін?

— Трэба разумець: нашы вучні, як і іхнія бацькі,— грамадзяне Летувіскай Рэспублікі. Нашы студэнты вучацца ў дзяржаўным універсітэце, наша школа створана на дзяржаўныя грошы. І гэта нармальна, бо права грамадзян Летувы атрымаць адукацыю на роднай мове гарантавана законамі краіны. Але справа ажыццяўлення гэтых законаў рухаецца павольна. І галоўная прычына гэтага ў тым, што мы — беларусы Летувы — не адчуваем за сабой Беларусі як дзяржавы. На стаўленне да нас улад Летувы вельмі значна ўплывае пазіцыя беларускага ўрада, яго абыякавасць да будучыні краіны, жаданне аб'яднаць яе з Расіяй. Калі сам народ Беларусі вагаецца і не ведае, ці патрэбна яму незалежнасць краіны, дык навошта нашаму ўраду дапамагаць сваім грамадзянам-беларусам?

Тым не менш, тут мы атрымліваем дапамогу на працягу ўжо трох гадоў і ўжо з год, як намі пачалі цікавіцца ў Беларусі. Каб даць студэнтам добрую адукацыю, каб мець магчымасць запрасіць сюды спецыялістаў з Беларусі, патрэбны грошы, патрэбна падтрымка беларускай дзяржавы. У свой час размовы аб гэтым я мела з Кебічам і з Шушкевічам — і ўсе безвынікова, мяне нават слухаць не хацелі. Нешта рабіла для нас Міністэрства адукацыі — падручнікі, метадычныя распрацоўкі, курсы павышэння кваліфікацыі,— але гэтага замала. Нядаўна да нас у Вільню прыязджалі ваш міністр інфармацыі і культуры, прадстаўніца Савета Міністраў, іншыя афіцыйныя асобы. Была зацікаўленасць, былі абяцанні... Напрыканцы сакавіка я сама прыязджала ў Менск, хадзіла па кабінетах і слухала абяцанні. Спадзяюся, што калі-небудзь яны споўняцца. Бо наша будучыня вызначаецца не толькі ў Вільні, але і ў Менску.

Распытваў Ул. ПАНАДА.

Вучымся!

Мікалай КРЫЎКО

СЛОЎНІК СІНОНІМАЎ

ПАДПІСАЦЬ (паставіць подпіс для пацвярджэння, пасведчання чаго-н.) *Прыйшоў аднаго разу Багдан у сельсавет, яму нешта трэба было, каб там напісалі ці падпісалі* (Кулакоўскі), ПАДМАХНУЦЬ размоўнае (падпісаць што-н. наспех, на хаду, не чытаючы) *Дуб — верхавод тае дубровы — Зазначыў: «Вельмі моцны Пень» і падмахнуў загад у той жа дзень* (Маеўскі).— Незак.: **Падпісваць, падма́хваць.**

ПАДПІЎШЫ (у стане лёгкага ап'янення) *Пакуль начальнік быў падпіўшы толькі ледзь, Усё ішло як след,— ён ветліва ўхмыляўся* (Корбан), НАПАДПІТКУ разм. *Пан Кастусь Кроер, распатланы, як заўжды нападпітку* (Караткевіч), ВЫПІЎШЫ разм. [*Старшыня:*] *— Каюся,— сам іншы раз выпіваў. І даволі часта. А зараз — кропка! І не ўбачыце мяне выпіўшы* (Корбан), ПАДВЫПІЎШЫ разм. *А ён, Іван Сцяпанавіч, прыехаў з кірмашу падвыпіўшы* (Брыль), ПАД ЧАРКАЙ разм. *Быў ён* [*Хруцкі*] *заўсёды пад чаркай* (Парахневіч), ПАД МУХАЙ разм. *Ігар Сарока ўжо працаваў у горадзе. Толькі на выхадны прыязджаў дадому і ў клуб прыходзіў пад мухай* (Сіняўскі).

ПАДПІЦЬ разм. (крыху ап'янець ад выпіўкі) [*Альжбета:*] *Не смяшы ты людзей. Калі падпіў, дык ляж спаць!* (Купала), ПАДВЫПІЦЬ разм. *Падвып'юць, ведаеш, мужчыны, Ото гаворка распачнецца!* (Колас).

ПАДПОРКА (падстаўка, слуп, які падпірае тое, што можа абваліцца, упасці, зламацца) *У садках — падпоркі пад яблынямі, жаўтабокія антонаўкі раз-пораз бухкаюць на зямлю* (Навуменка), *Знайшоўся якісьці добры чалавек, нарабіў бабінай хатцы падпорак і абклаў яе прызбаю* (Якімовіч), ПАДПОРА *Бярозавыя падпоры гнуцца пад цяжарам спелых антонавак* (Грамовіч).

ПАДПЯВАЦЬ (памагаць спяваць каму-н.) *Спявала цётка, і ледзь чутна падпявалі ёй госць і дзядзька* (Вышынскі), ПАДЦЯГВАЦЬ *Якімка спачатку стаяў збоку і слухаў, а потым падышоў да агню, падсеў да спевакоў і, як умеў, пачаў падцягваць* (Курто). Зак.: **Падпець, падцягну́ць.**

ПАДРАБЯЗНАСЦЬ (дробная акалічнасць, выпадак; дробная, асобная частка, элемент чаго-н.) [*Мікола і Таня*] *абгаварылі ўсе падрабязнасці будучага вяселля: і калі яго пачаць, і каго запрасіць, і як трымацца на людзях* (Новікаў), ДЭТАЛЬ *Жэня неяк паспешліва закончыла свой расказ, прыпомніўшы яшчэ дзве-тры дэталі нашага студэнцкага жыцця* (Васілевіч), ПРЫВАТНАСЦЬ [*Паэт*], *клапоцячыся пра зладжанасць і зграбнасць свайго твора нават у прыватнасцях, скарацій нямала пейзажных уставак* (Бугаёў), ТОНКАСЦЬ пераважна мн. лік *Чалавек, які пазнаў тонкасці і тайны сваёй прафесіі, які любіць яе, укладвае ў яе ўсю сваю душу, заўсёды выклікае ў нас павагу* («Звязда»), ДРОБЯЗЬ (нязначная, неістотная частка) *Паэта цікавілі і хвалявалі ўсе дробязі вясковага жыцця* (Кухараў), *У цёткі Аўгінні было цяпер шмат работы, і ёй не было калі зважаць на такую дробязь, як парадак у хаце* (М. Стральцоў), ДРАБНІЦА *Апанасу ўспомнілася ва ўсіх драбніцах яго жыццё* (Колас), ДРАБЯЗА (што-н. нязначнае, неістотнае, не вартае ўвагі) *Пасядуць* [*Галяш і Зоська*] *адно насупроць другога і перапытваюць усялякую драбязу* (Чорны).

ПАДРАБЯЗНЫ (які змяшчае не толькі асноўнае, але і дробязі, дэталі) *Мне захацелася яшчэ раз расказаць пра яго* [*А. Гурыновіча*] *як пра грамадзяніна, паэта, вучонага, даць больш падрабязную інфармацыю пра яго жыццё, літаратурна-грамадскую і навуковую дзейнасць* (Шутовіч), ДЭТАЛЁВЫ [*Лясніцкі*] *доўга радзіўся з камандзірамі, складаў дэталёвы план* (Шамякін), ДАСКАНАЛЫ узмацняльнае *Дасканалыя звесткі.*

ПАДРАДЗІЦЦА (даць згоду зрабіць што-н., узяцца зрабіць якую-н. работу каму-н.) *Кукарэка, ахвотны да размовы, падрадзіўся ісці і паказаць дом старшыні* (Грамовіч), ПАДРУЧЫЦЦА *Каля крайняга дома на сцяжынцы* [*Каця*] *ўбачыла санітарку, спытала, дзе знайсці лётчыка, якога два дні назад палажылі на лячэнне. Санітарка падручылася паказаць* (Алешка), ПАДАХВОЦІЦЦА разм. (добраахвотна ўзяцца за выкананне якой-н. справы, працы і пад.) *Двое пяцікласнікаў падахвоціліся збіраць калекцыі жучкоў і насякомых* (Краўчанка).— Незак.: **Падраджа́цца, падруча́цца, падахво́чвацца.**

ПАДРАЗУМЯВАЦЬ (не называючы каго-, чаго-н. прама, абмяжоўвацца намёкамі, іншасказаннямі і пад. пры згадванні пра тое, пра што думаеш) *Тут* [*у рэлігійных кнігах*] *пад імем прасвятой тройцы трэба падразумяваць адзінага Бога ў трох асобах* («Пытанні рэлігіі і атэізму»), МЕЦЬ НА ЎВАЗЕ *Іван памкнуўся быў растлумачыць, што ён меў на ўвазе пад словам «у кожнага», аднак змаўчаў...* (Васілевіч), РАЗУМЕЦЬ *Пад лексікай разумеюць усю сукупнасць слоў мовы.*

Язык як перац

Дабіцца, як з каменя вады.

Дабраліся, як дзве кроплі вады (пра аднолькавых).

Далікатны, як ангельскі цюцька.

Далікатны, як куранятка.

Дапамог (памог), як хваробе кашаль.

Дапаможа, як папова малітва (ані не дапаможа!).

Дарагая, як крыніца.

Дарагі, як свая душа.

Дарагі, як сонейка яснае.

Дарога, як страла.

Дарога, як струна.

Даўганогі, як бусел.

Даўгашыі, як бусел.

Даў, як вераб'ю (як зайцу) на закуску.

Даў, як з рукава.

Даў, як на раз укусіць.

Даў, як украўшы.

УДАКЛАДНІМ

Знакі прыпынку пры выклічніках і гукаперамальных словах

Пры кансультацыі заслужанага работніка народнай адукацыі Беларусі, доктара філалагічных навук, прафесара Леаніда Іванавіча БУРАКА

1. Выклічнікі, якія знаходзяцца ў пачатку сказа, пры звычайнай інтанацыі аддзяляюцца ад іншых слоў пры дапамозе коскі: *Ах, як прыгожа пра жыццё пяюць падружкі за сялом!* (П. Броўка). *О, які тут лес прыўдалы!* (Якуб Колас).

Коска не ставіцца:

калі выклічнікі ўтвараюць непадзельныя выразы з часціцамі і займеннікамі: *Эх і лес жа тут, лес!* (Янка Маўр). *А ну яго!* (Я. Брыль). *Ух ты! Якая слаўная мясцінка!* (Якуб Колас). *Ой што тут зробіш!* (І. Мележ);

калі выклічнікі цесна прымыкаюць да аднаго з паўтараемых слоў у сказе: *І ляцім жа, браткі, эх ляцім!* (М. Лынькоў). *І нічога, ну нічога ёй не памагае* (Янка Купала). *Марна прападае маладое жыццё, ох марна* (М. Зарэцкі);

калі выклічнікі знаходзяцца перад асабовымі займеннікамі **ты, вы,** за якімі стаіць зваротак: *Ой ты месяц, любы дружа, паплыві на мора* (А. Русак). *Эх ты, лета гарачае, бурнае! Ажыўляеш ты поле і луг* (Янка Купала). *Эх вы дарогі жыцця, што там за вамі ўдалі?* (Максім Танк).

2. Калі ў пачатку сказа знаходзіцца некалькі выклічнікаў, якія ў нязменнай ці зменненай форме паўтараюцца, то пры раз'яднальнай інтанацыі яны аддзяляюцца ад іншых слоў (а таксама адзін ад другога) пры дапамозе коскі: *Ах, ах, як усё кругом прыгожа!* (Міхась Чарот). *Гэй, гэй, весялей варушыся, конік* («Народная творчасць»). *Ох, ха, многа за слязамі часу я патраціў!* (Якуб Колас).

Пры аб'яднальнай інтанацыі, як правіла, утвараецца састаўны выклічнік, які аддзяляецца ад іншых слоў у сказе коскай, а адна частка ад другой — дэфісам: *Ха-ха-ха, якраз з'явіўся на разбор шапак* (Кузьма Чорны). *Ай-яй-яй, што за цуд!* (Якуб Колас). *О-го-о-о, ты так думаеш?* (І. Грамовіч).

3. Выклічнікі, якія знаходзяцца ў пачатку сказа і суправаджаюцца ўзмоцненай **інтанацыяй** аддзяляюцца клічнікам, а наступнае слова пішацца з вялікай літары: *А! Вось і вы! Міласці просім!* (Якуб Колас). *Э! Сёмка Бегунок ідзе!* (П. Глебка). *Хо! Чую сапраўдны голас рыбака* (І. Гурскі).

Заўвага. Напісанне малой літары пасля клічніка не з'яўляецца нарматыўным: *Эт! сіла рушыла чужая!* (Якуб Колас). *Жарты! з цёмнага не прысеў ні на мінутку* (Кузьма Чорны).

4. Выклічнікі, якія знаходзяцца ў сярэдзіне сказа, пры звычайнай **інтанацыі вы**дзяляюцца з двух бакоў коскамі: *Не шукай ты шчасця, долі на чужым, далёкім полі, гэт, за шумным лесам-борам* (Янка Купала).

Пры ўзмоцненай інтанацыі і яркай эмацыянальнай афарбоўцы выклічнікі ў сярэдзіне сказа выдзяляюцца з абодвух бакоў працяжнікамі, прычым непасрэдна за выклічнікам ставіцца клічнік: *Павага мне — уга! — ад сыноў у хаце* (А. Бялевіч). *Пайшоў дзед ды — а-я-ей! — здзівіўся* (Я. Брыль). *Толькі — вой! — у нас цэлую зіму вароты не адчыняліся* (І. Шамякін).

БЕЛАРУСЫ-ФІЛОЛАГІ

Славуты санскрытолаг

Менавіта так у слоўніку Бракгаўза і Эфрона напісана пра Каэтана Касовіча (1814—1883), які нарадзіўся ў Полацку 180 гадоў таму. Пасля заканчэння Віцебскай гімназіі ён паступіў у Маскоўскі універсітэт. Пасля заканчэння універсітэта К. Касовіч выкладаў грэцкую мову ў Цвярской, а пасля ў другой Маскоўскай гімназіі. Але і сам удасканальваў веды: пачаў вывучаць яўрэйскую і арабскую мовы, а пазней зацікавіўся санскрытам. Гэтая мова настолькі яго захапіла, што ўсё сваё далейшае жыццё Касовіч прысвяціў менавіта ёй. Паводле сваёй сістэмы вывучэння мовы — «ён уваходзіў у дух і канструкцыю мовы», — малады настаўнік вывучыў санскрыт дасканала: чытаў і перакладаў «Махабхарату» і «Рамаяну». Неўзабаве пераклады ўрыўкаў з гэтых твораў пачалі з'яўляцца ў расійскіх часопісах. Пасля Касовіч стаў складаць «Санскрыта-расійскі слоўнік», першы том якога з'явіўся ў бібліятэках у 1854 годзе. На той час малады вучоны пераехаў у Санкт-Пецярбург, дзе з 1858 года пачаў чытаць лекцыі па санскрыцкай мове і літаратуры ва універсітэце.

Ды ўсё ж найперш Каэтан Касовіч зацікавіўся беларускай мовай. Пра гэта можна меркаваць з яго публікацыі ў газеце «Молва» (№ 21, 1835 г.). Там была надрукавана беларуская балада «Скажы, клён, ці ты не дзераўца?». Да тэксту гэтай песні дадзены каментар: «Заўважу, дарэчы, што беларуская гаворка зусім не літоўская, як многія памылкова сцвярджаюць... Сапраўдная беларуская мова, як можна бачыць паводле песні, абсалютна не польская. Таксама яе нельга назваць і расійскай...»

У гэтым каментары Каэтан Касовіч, які падпісаўся псеўданімам «Белорус К.К.», тлумачыць некаторыя беларускія словы: кажа, забіты, палавы (буры) мядзведзь, зязюлька. Можна меркаваць, што ў іншым грамадскім і дзяржаўным ладзе мог бы з'явіцца «Санскрыта-беларускі слоўнік», а Касовіч быў бы Настаўнікам пакаленняў беларускіх філолагаў.

З. С.

ПЛАН

НАВУЧАЛЬНЫХ ТЭЛЕПЕРАДАЧ НА ТРАВЕНЬ 1994 ГОДА

№ п/п	Дата	Клас	Прадмет	Тэма
1	2	3	4	5
93.	2,3	4	мая радзіма – Беларусь	Зямельныя і водныя багацці Беларусі, яе карысныя выкапні
94.	3,4	8	беларуская літаратура	Суровая праўда вайны /аповесць Васіля Быкава „Жураўліны крык"/
95.	5,6	10	беларуская літаратура	Заўсёды з народам /Пятрусь Броўка і яго паэзія/
96.	10,11	11	беларуская літаратура	Сучасная беларуская драматургія
97.	12,13	9	беларуская літаратура	Песняр красы і гармоніі /Максім Багдановіч і яго паэзія/
98.	16,17	9	геаграфія Беларусі	Знешнія эканамічныя сувязі Беларусі
99.	17,18	8	музыка	Характэрныя асаблівасці музыкі джаза
100.	19,20	7	выяўленчае мастацтва	Ахова помнікаў культуры на Беларусі
101.	23,24	4	выяўленчае мастацтва	Віды і жанры выяўленчага мастацтва
102.	24,25	7	выяўленчае мастацтва	Дзяржаўны мастацкі музей Беларусі

Культура мовы

Дакуль будзе датычваць ды датычвацца?!.

КАСАТЬСЯ *несов.* 1. *(дотрагиваться)* дакранацца *(да каго-чаго)*: **к. рукой стола** дакранацца (датыкацца) рукой да стала; 2. *(затрагивать) перен.* закранаць *(каго-што)*: **в книге автор ∼ется важных вопросов** у кнізе аўтар закранае важныя пытанні; 3. *(иметь отношение)* тычыцца, датычыцца, датычыць:**это меня не∼ется** гэта мяне не тычыцца (не датычыцца); 4. ісці *(пра каго-што, аб кім-чым)*: **речь ∼ется музыки** размова (гаворка) ідзе пра музыку.

Нягледзячы на прыведзенае (працытаванае), ва ўсіх стылях сучаснай беларускай літаратурнай мовы словы ***тычыць, тычыцца, датычыць, датычыцца*** зблытваюцца як іхнімі значэннямі ці адценнямі апошніх, так і граматычнымі формамі ды значэннямі саміх слоў. Нават у дзіцячую мову сілком упіхваюцца такога роду «перлы»: *«У чым справа?»* — пытаецца Папугай і гэтак жа зацяганавана і скалькавана адказвае: *«Гэта нас не датычваецца!»* Не толькі з высокай трыбуны Вярхоўнага Савета РБ, але і лепшыя нашы дыктары пускаюць у эфір выказванні тыпу *«Наша інфармацыя тычыцца (датычыцца, дытычваецца) беларуска-расійскіх адносін»* і шмат інш. А ў выпусках «Культура мовы журналіста» нават крытыкуюцца публічна тыя, хто не ўжывае выдзеленых вышэй словаў замест ***дакранацца, датыкацца*** і інш. Колькі ні змагаўся Ф. М. Янкоўскі пры жыцці і колькі ні пакінуў наказаў у сваіх працах перакладаць канструкцыі накшталт *«Что касается белорусов, то они...»* адпаведнай, надзвычай ёмкай *«Што да беларусаў, то яны...»*, усё роўна на кожнай старонцы любой з беларускамоўных газетаў сустракаем *«Што тычыць (датычыць, датычыцца, тычыцца)...»* Тут, напэўна, зрабіў свой «уклад» і Тлумачальны слоўнік беларускай мовы (Мн., 1977—1984), які рэгламентаваў вышэйпамянёныя словы як літаратурныя нормы, а выразы **«Што датычыцца (датычыць каго-чаго, то...»** і **«Удачненні да каго-чаго»** звёў да фразеалагічнага рангу!

Ці можна зараз, калі адраджаюцца ўсе падсістэмы беларускай літаратурнай мовы, абысціся без названых словаў і выразаў, зацяганых, зашмальцаваных больш за ўсё нашымі журналістамі? Вядома, можна. І найперш замяняючы гэтыя моўныя штампы і трафарэты на сінанімічныя, адэкватныя паняцці, выражаныя як адным словам, так і некалькімі...

Той жа Папугай мог сказаць хораша па-беларуску накшталт: *«Што такое? А гэта нас не кранае»* *(хвалюе, турбуе, не мае дачынення да нас, не пра нас, не нашы справы, турботы, клопаты* і г.д.) Той жа дыктар мог перадаць думку лепш і карацей: *«Наша інфармацыя пра беларуска-расійскія адносіны»*. Тую ж канструкцыю *«Што да беларусаў, то яны...»* можна аматарам шматслоўя замяняць і такой: *«Калі (як) гаворка зайшла (ідзе) пра беларусаў, то яны...»*. У тым жа ТСБМ тлумачэнні словаў «датычыцца», «датычыць» і «тычыцца» больш мілагучныя і культурныя, чым іх адпаведнікі: *«Мець адносіны, дачыненне да каго-, чаго-н.»*. У тым жа РБС вытворныя ад «касаться» і «коснуться» пазбаўленыя пры перакладзе ад «тычыць», «тычыцца», «датычыць» і «датычыцца» (гл. беларускамоўныя адэкваты да словаў ***прикосновение, прикосновенный, прикоснуться, соприкоснуться, соприкосновение*** і інш.).

Чаму ж не патрэбныя нашай літаратурнай мове словы «тычыць», «тычыцца», «датычыць» і «датычыцца»? Бо яны штучныя, надуманыя, сілком навязаныя літаратурнаму маўленню. Яны не стасуюцца да сучаснага беларускага дзеяслоўнага формаўтварэння і словаўтварэння. Яны немілагучныя, бо сваёй унутранай формай перакліка юцца са словамі «тыцкаць», «тыцкацца», «тышчыцца» ды іншымі.

Мікола АБАБУРКА.

г. Магілёў.

Меркаванні

Даведнік патрэбны, але...

Вясной мінулага года на паліцах кнігарняў Магілёўшчыны з'явілася новая кніга «Выживем после Чернобыля! Справочник для населения Могилевской области».

«Справочник» выдадзены выканкамамі Магілёва і вобласці разам з газетай «Магілёўская праўда». Ён прысвечаны праблемам, якія ўзніклі пасля чарнобыльскай трагедыі. Беглае знаёмства са зместам паказала, што падобная кніга для нашай вобласці вельмі патрэбная. Але знаёмства больш дэталёвае выявіла шматлікія хібы, на што і звяртаю ўвагу.

Здзіўляе і засмучае, па-першае, ужо тое, што кніга выпушчана на расійскай мове. Няўжо выдаўцы не ведаюць, што дзяржаўнай мовай нашай краіны ў адпаведнасці з прынятым Законам аб мовах з'яўляецца беларуская мова?

Па-другое, гэты даведнік далёка не поўны. Зусім няма, у прыватнасці, даных па шмат якіх вёсках вобласці. Напрыклад, у Бабруйскім раёне (Хімоўскі сельсавет) адсутнічаюць звесткі пра чатыры вёскі і два пасёлкі. У Кіраўскім раёне (Баравіцкі сельсавет) няма дадзеных па васьмі вёсках і г.д. Няма звестак таксама па ўсіх рабочых пасёлках (Градзянка, Ялізава, Глуша). Не апублікаваны і радыяцыйны фон у зоне прыгарадных дач Бабруйска, Асіповічаў, Крычава, Горак і іншых гарадоў. Таму лепш было б напісаць у прадмове, што даведнік няпоўны.

Але пералік хібаў і недакладнасцей згаданага даведніка гэтым не вычэрпваецца. У кнізе чамусьці няма раздзела «Дрыбінскі раён». Як вядома, Указ аб яго ўтварэнні быў падпісаны яшчэ 29 снежня 1989 года. А даведнік быў здадзены ў друк напрыканцы 1992 года.

У кнізе маюцца і шматлікія паўторы. Так, у Чырвонаслабодскім сельсавеце Быхаўскага раёна існавала вёска Александроў. Але ўжо некалькі гадоў, як насельніцтва вёскі было перaселена, а вёска перастала існаваць. Складальнікі даведніка прыводзяць назву гэтай вёскі ў спісе і вёсак існуючых, і вёсак адселеных. І гэты выпадак не адзінкавы. Назвы 11 адселеных вёсак Касцюковіцкага раёна засталіся ў спісе існуючых. У Краснапольскім раёне такіх самых выпадкаў я, напрыклад, налічыў 39, у Слаўгарадскім — 9, у Клімавіцкім — 14, у Чэрыкаўскім — 17.

Складальнікі, відаць, вельмі спяшаліся, таму і нарабілі столькі памылак. Чым яшчэ растлумачыць, што яны адвольна і беспадстаўна перавялі ў лік гарадоў гарадскія пасёлкі Бялынічы, Кіраўск, Хоцімск і Краснаполле?

Да гэтага часу я ведаў, што ў Магілёўскай вобласці ёсць вёска Дашкаўка і аднайменная чыгуначная станцыя. А са «Справочника» атрымаў інфармацыю, што цяпер з'явіўся яшчэ і пасёлак Дашкаўка. На яве па-ранейшаму існуе толькі станцыя Дашкаўка і вёска з гэткай жа назвай. Часам у кнізе сустракаюцца незразумеласці. Так, на стар. 150 паведамляецца, што ў Чэрыкаўскім раёне адселена забруджаная радыяцыяй вёска Каменка. Але ж якая Каменка, бо ў раёне ёсць тры вёскі з гэткай назвай (у Вепрынскім, Верамейкаўскім, Лабанаўскім сельсаветах)?

Наклад «Справочника» — 10 тысяч паасобнікаў. Пагадзіцеся, што для вобласці гэта значны наклад. А вось кніга Я. Рапановіча «Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці» была выдадзена ў Менску ў 1983 годзе накладам усяго 2230 паасобнікаў. Цяпер яна стала рэдкасцю.

Калі неўзабаве ўзнікне неабходнасць перакласці «Справочник» на беларускую мову, то ўсе тапонімы неабходна назваць у адпаведнасці са слоўнікам Рапановіча. Гэта будзе спрыяць захаванню гістарычных назваў нашай Магілёўшчыны.

Валянцін ЖЫДЦ.

г. Бабруйск.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ ў пытаннях і адказах

Чаму бальшавікі пайшлі на стварэнне БССР?

Бальшавікі, хоць і не прызнавалі беларускае нацы, двойчы стваралі БССР (называлася яна тады ССРБ): 1 студзеня 1919 года і ў канцы ліпеня 1920 года. Першы раз — каб супрацьпаставіць яе Беларускай Народнай Рэспубліцы, якая з'яўлялася рэальным цэнтрам нацыянальна-вызваленчага руху. Аднак праз месяц самі ж ліквідавалі рэспубліку, разагнаўшы першы беларускі савецкі ўрад на чале са Зміцерам Жылуновічам (літаратурны псеўданім Цішка Гартны). Усходнія беларускія губерні перадалі ў склад РСФСР. Рэшту далучылі да Летувы і ўтварылі так званы Літбел (Літоўска-Беларускую рэспубліку) са сталіцай у Вільні. У кіраўніцтве Літбела не аказалася ніводнага беларуса. **Ні ў ССРБ, ні ў Літбеле беларуская мова не дапускалася ні ў друку, ні ў дзяржаўным ужытку, не было ніводнае газеты на беларускай мове.**

31 ліпеня 1920 года бальшавікі адрадзілі ССРБ з прапагандысцкімі мэтамі, каб паказаць, што яны прызнаюць правa нацый на самавызначэнне на бальшавіцкай палітычнай платформе. Першапачаткова беларуская мова не дапускалася да афіцыйнага ўжытку. Але праз нейкі час пачалася шырокамаштабная палітыка беларусізацыі, каб працоўныя Заходняй Беларусі бачылі тут сваю радзіму і змагаліся за далучэнне да Савецкай Беларусі. Захапіўшыся магчымасцямі працы на роднай ніве і паверыўшы бальшавіцкай прапагандзе, у 20-х гадах у БССР пераехалі выдатныя беларускія дзеячы з-за мяжы: Максім Гарэцкі, Францішак Аляхновіч, Вацлаў Ластоўскі, Аркадзь Смоліч, Аляксандр Цвікевіч, Палута Бадунова і іншыя. Праз нейкі час усе яны разам з тымі, што бралі ўдзел у стварэнні ССРБ (Усеваладам Ігнатоўскім, Зміцерам Жылуновічам, Аляксандрам Чарвяковым ды іншымі), былі знішчаныя сталінскай рэпрэсіўнай машынай.

Уладзімір КАЗБЯРУК.

Якія землі былі адабраныя ад БССР ў 1919 годзе і не вернутыя дагэтуль?

Праз паўмесяца пасля абвяшчэння БССР, 16 студзеня 1919 года, ЦК РКП(б) з удзелам У. І. Леніна пастанавіў «выдзеліць» з БССР Смаленскую, Віцебскую і Магілёўскую губерні, далучыўшы іх да РСФСР, а на тэрыторыі Менскай, Гарадзенскай і Віленскай губерняў утварыць Літоўска-Беларускую ССР. Такім чынам, БССР фактычна ліквідавалася. Анексія Смаленшчыны, Віцебшчыны і Магілеўшчыны была аформленая на пачатку 1919 года рашэннямі адпаведных губернскіх з'ездаў Саветаў. Пагадзіўся з ёю пад націскам бальшавікоў і I Усебеларускі з'езд Саветаў, які адбыўся ў пачатку лютага 1919 года ў Менску. У ліпені 1920 года БССР была абвешчана бальшавікамі другі раз, але толькі ў межах 6 паветаў былой Менскай губерні агульнай плошчай 52,4 тыс. кв. км.

Далі шэсць паветаў...

Ну, дзякуй за гэта,— засталіся з таго часу ў памяці людзей словы Янкі Купалы.

На пачатку 20-х гадоў уся Усходняя Беларусь заставалася ў складзе РСФСР. Толькі ў сакавіку 1924 года ў адказ на настойлівыя патрабаванні ўрада БССР Усерасійскі ЦВК прыняў пастанову аб перадачы Беларусі шэрага паветаў Віцебскай, Смаленскай і Гомельскай губерняў (Полацкага, Віцебскага, Гарадоцкага, Магілеўскага, Горацкага, Рагачоўскага, Быхаўскага, Клімавіцкага, Чавускага, паловы Амсціслаўскага). У снежні 1926 года да БССР былі далучаны Гомельскі і Рэчыцкі паветы. Аднак і пасля гэтага ў складзе РСФСР засталіся значныя тэрыторыі Віцебшчыны, Смаленшчыны і Браншчыны з беларускім насельніцтвам. Не вернутыя яны Беларусі да сённяшняга дня.

Міхась БІЧ.

Дзе ў Беларусі былі арганізаваныя паўстанні супраць бальшавікоў?

Як вядома, паводле Берасцейскай мірнай дамовы, з сакавіка да верасня 1918 года пад уладай бальшавікоў заставалася толькі частка беларускіх земляў: Смаленшчына, усходнія паветы Магілеўскай ды паўночнаўсходнія Віцебскай губерняў. Тут бальшавікі праводзілі так званую «продовольственную развёрстку» (адбіралі ў сялян практычна ўсё збожжа). Гэта выклікала сялянскія паўстанні ў Варшанскім, Віцебскім, Горацкім, Клімавіцкім, Амсціслаўскім, Полацкім, Сенненскім ды Чэрыкаўскім паветах. У Сянно на чале паўстанцаў стаяў будучы народны камісар земляробства БССР Зміцер Прышчэпаў. Сенненскія ды варшанскія паўстанцы на нейкі час узялі ў свае рукі ўладу ў гэтых паветах.

Пасля адыходу немцаў (верасень—лістапад 1918 года) бальшавікі захапілі цэнтральную частку Беларусі. Яны па-ранейшаму абдзіралі сялян. У лістападзе супраць іх улады паўставаў Глыбоцкі павет, а ў сакавіку—красавіку 1919 года паўстанні прайшлі ў ваколіцах Гомеля, Кармы, Рагачова, Рэчыцы, Нясвіжа, Слуцка, Старобіна ды іншых гарадоў і мястэчак.

Антыбальшавіцкія паўстанні ўспыхнулі і ў 1920 годзе. Найбольшыя з іх Койданаўскае ды асабліва Слуцкае. У ліпені 4 дні трымалася так званая Кайданаўская Незалежная Рэспубліка. У лістападзе—снежні Рада Случчыны, узначаленая беларускімі сацыялістамі-рэвалюцыянерамі, падняла 10 тысяч чалавек, арганізавала іх у два палкі. Цэлы месяц паўстанцы трымалі ўладу Беларускай Народнай Рэспублікі ў 15 валасцях.

У 1921 годзе на тэрыторыі Беларусі дзейнічалі партызанскія аддзелы (агулам каля 3,5 тысячы чалавек).

Узброены супраціў бальшавікам аказваўся і пазней. У прыватнасці, у літаратуры згадваецца Лепельскае паўстанне «аднаасобнікаў» перыяду калектывізацыі, дэталі якога нам дасюль невядомыя, бо савецкі друк наўмысна замоўчваў народныя выступленні.

Як бачна, беларускі народ не пакорлівы і тым больш не з радасцю, як сцвярджала бальшавіцкая прапаганда, прыняў іхную ўладу, а паўсюль аказваў пасіўны ці адкрыты супраціў.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

Адным з пачынальнікаў свецкай албанскай паэзіі быў Антон Зако-Чаюпі (1866—1930). Пераклады яго вершаў падрыхтаваныя з дапамогай знаўцы албанскай мовы і культуры Вінцэся Мудрова.

Рубрыку вядзе Лявон БАРШЧЭЎСКІ

АНДОН ЗАКО-ЧАЮПІ

Няволя

Ты, Айчына, матуля мая,
Як жыццё — так люблю цябе я.
Калі ж волю, мой краю, здабудзеш,
То яшчэ даражэйшы мне будзеш.
Плачце, камяні ды горы,
Плачце, мілыя сялібы:
Край у роспачы і горы,
І на ім — пакутаў глыбы.
Не ўгледзіш кветак ды вясны,
А — туманы, а — туманы!
Над краем родным — навальніца,
Халодны подых завірухі,
І сэрцу болей не адкрыцца
Ад адзіноты і ад скрухі.
І ўжо не чутны спеў людзей,
Маўчыць над рэчкай салавей.
Наўкол — самота і пустэча,
І птушка вымкнула з жытла,
Бо ўжо апошняя сустрэча
З радзімаю маёй была...
І на чужыне спеў гучыць
Пра край, дзе гэтак цяжка жыць.
Албанія! Ты — як астрог,
І, вызваляючы братоў,
Сама ты сёння — бачыць Бог —
У рабстве праліваеш кроў.
Албанцы! Толькі ў барацьбе
На здзек не аддамо цябе.
Ты, Айчына, матуля мая,
Як жыццё — так люблю цябе я.
І як толькі ты волю здабудзеш,
То яшчэ даражэйшаю будзеш.

* * *

Я любіў бутоны, ружы і вяргіні,
Песні курапатак, пошчак салаўіны.
А цяпер усё я за сабой пакіну,
Бо спаткаў я радасць — мілую дзяўчыну,
Што, як свет адзіны.

Дзень мой поўны ёю — кветкаю жываю,
Бо яна — вяргіня, салавей вясновы:
Як ідзе па вуліцы, з чорнаю касою,
З вуснамі, як ружы, ўсмешкай маладою —
Я навекі з ёю.

І стаю, аслеплы ўжо зусім, здаецца,
І баюся з мілым позіркам сустрэцца.
Кожны нібы ясным полымем палае
І дружыць, як вочы тыя напаткае —
Шэпча: «О, якая!...»

Пераклад з албанскай
Навума ГАЛЬПЯРОВІЧА.

Імпрэзы

Памяці Канстанціна Езавітава

22 сакавіка ў менскім Доме літаратара была наладжана вечарына, прысвечаная 100-годдзю са дня нараджэння беларускага грамадскага і культурнага дзеяча, палітыка і вайскоўца Канстанціна Езавітава. Вечарыну, якую вяла пісьменніца Вольга Іпатава, адкрыла выступленне хору Універсітэта культуры. Пазней перад прысутнымі выступілі пісьменнік Сяргей Панізнік, гісторык і публіцыст Анатоль Сідарэвіч, бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Валерый Герасімаў, афіцэр запасу Мікалай Статкевіч, прадстаўнік беларускай арганізацыі «Світанак» з Рыгі Вячка Целеш, паэт Віктар Шніп.

Са сцэны прагучалі вершы самога К. Езавітава, а таксама прысвечаныя яму старонкі рамана Кастуся Акулы «Змагарныя дарогі».

Н.К.

Мама, пачытай!

Васіль САХАРЧУК

Загадкі

Паводле народнага

* * *

Прыбег зубаты,
сеў каля хаты,
пытае ў брахала:
«Ці вырасла сала?»
Кажа брахала:
«Сала прапала».
Пабег зубаты
галодны дахаты.

* * *

Сярод хаты
кусцік мяты
з дрэва зняты:
хістаецца,
матаецца
і ў куток хаваецца.

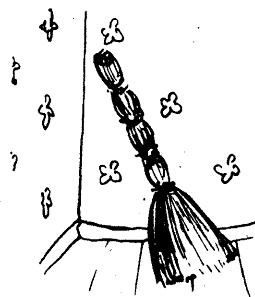

* * *

Працавітыя малышкі
праз нару, нібыта мышкі,
без вядзерца і без лыжкі
носяць з поля сок на вышкі.

* * *

Без пажару
куча жару.

* * *

Ляжу на баку,
гляджу на раку,
а як паеду,
не пакіну следу.

* * *

Круглае, малое,
у радасць сухое,
а ў крыўду-бяду
пускае ваду.

Прысвячаецца беларускаму класіку

Імпрэзы

Усе памятаюць, што мінулы, 1993 год стаў годам ушанавання памяці класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага. У сувязі са 100-годдзем пісьменніка ў рэспубліцы адбылося шмат урачыстасцей, з'явілася шмат публікацый да юбілею.

На Магілёўшчыне не забыліся і на 101-ыя ўгодкі памяці свайго земляка, аб чым сведчаць трэція Гарэцкія чытанні.

Свае даклады на чытанні даслалі выкладчыкі Брэсцкага, Віцебскага і Магілёўскага педінстытутаў, Менскага, Гомельскага, Гродзенскага і Полацкага дзяржаўных універсітэтаў, Беларускага эканамічнага універсітэта, Беларускага аграрнага тэхнічнага універсітэта, Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, Беларускай політэхнічнай акадэміі, Беларускага тэхналагічнага інстытута, настаўнікі, работнікі бібліятэк і музеяў Магілёўскай вобласці.

У рабоце Гарэцкіх чытанняў бралі ўдзел і навукоўцы АН Рэспублікі Беларусь на чале з акадэмікам, віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук Радзімам Гарэцкім. На пленарным пасяджэнні слова бралі народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, доктар філалагічных навук, член-карэспандэнт АН Беларусі М. І. Мушынскі, сакратар Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь І. А. Аношкін, загадчык кафедры беларускай і рускай моў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі В. П. Зянькович, кандыдат філалагічных навук, старшы выкладчык Брэсцкага педагагічнага інстытута У. У. Калянковіч, кандыдат філасофскіх навук, дацэнт кафедры гуманітарных дысцыплін Магілёўскага машынабудаўнічага інстытута М. М. Цярэшка.

На секцыях разглядаліся самыя розныя бакі творчай спадчыны пісьменніка, аналізаваліся яго філасофскія і сацыяльна-палітычныя погляды, працы ў галіне крытыкі і літаратуразнаўства, асаблівасці мовы твораў М. Гарэцкага, вывучэнне яго творчасці ў сярэдніх, сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах Беларусі. Зборнік тэзісаў дакладаў удзельнікаў канферэнцыі будзе выдадзены на сродкі ўпраўлення культуры і ўпраўлення адукацыі Магілёўскага аблвыканкама, аб'яднання дзяржаўных літаратурных музеяў Рэспублікі Беларусь, Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея, Магілёўскай абласной аб'яднанай бібліятэкі, іншых арганізацый, якія і з'явіліся ініцыятарамі чарговых Гарэцкіх чытанняў.

19 лютага на будынку музея М. Гарэцкага ў вёсцы Малая Багацькаўка на Мсціслаўшчыне была ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў гонар пісьменніка (скульптар Астаф'еў Э. Б.). Такім чынам трэція Гарэцкія чытанні сталі новымі старонкамі ў кнізе памяці Максіма Гарэцкага.

М. М. СТУДНЕВА,
супрацоўнік Горацкага гістарычна-этнаграфічнага музея.

Свята дзіцячай кнігі

Як вядома, пачатак вясновых школьных канікул супадае з традыцыйным тыднем дзіцячай літаратуры — «кніжчынымі імянінамі». Пра адкрыццё тыдня, якое адбылося ў сталічным Доме літаратара, «Наша слова» ўжо паведамляла. З Менска гэта свята дзятвы пакрочыла па іншых беларускіх гарадах, мястэчках, вёсках. Не сталі выключэннем і Асіповічы — адзін з раённых цэнтраў Магілёўшчыны, ціхі і ўтульны гарадок, размешчаны недалёка ад мяжы са сталічнай вобласцю.

Варта адзначыць, што да тыдня літаратуры для дзяцей і юнацтва тут як след падрыхтаваліся загадзя. Ва ўсіх дзяржаўных бібліятэках раёна (мясцовая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма аб'ядноўвае 37 агульнадаступных няведамасных бібліятэк) напярэдадні былі аформлены стэнды з навінкамі беларускай дзіцячай і юнацкай літаратуры, у чытальных залах скамплектаваны падборкі часопісаў «Вясёлка», «Бярозка», «Пралеска», «Першацвет», «Маладосць» з падрабязнымі анатацыямі да матэрыялаў кожнага нумара, супрацоўнікі культурна-асветніцкіх устаноў аказалі метадычную дапамогу шматлікім школьным бібліятэкам у арганізацыі свята дзіцячай кнігі.

Цэнтрам урачыстасцей стала дзіцячая бібліятэка горада Асіповічы, у чытальнай зале якой 25 сакавіка сабраліся школьнікі, бібліятэкары і настаўнікі. Кароткім уступным словам свята адкрыла загадчыца гэтай бібліятэкі Л. П. Бязручка.

Затым пачалася мастацкая частка свята, сцэнарый якой цудоўна распрацавала бібліятэкар Марыя Скітовіч. Амаль паўтары гадзіны ў зале чуліся ўсхваляваныя дзіцячыя воклічы, смех. Сумаваць, сапраўды, не выпадала: прысутным прапаноўваліся займальныя віктарыны, правільна адказаць на пастаўленыя пытанні дазваляла толькі добрае знаёмства з лепшымі творамі беларускіх дзіцячых пісьменнікаў, цікавыя загадкі, конкурс «Ці ведаеце вы казку?», разумовыя гульні, крыжаванкі, тэатралізаваная інтэрмедыя, у галоўнай дзейнай асобе якой зала адразу беспамылкова пазнала старую Шапакляк з вядомага мульціка.

Да дзятвы прыехаў супрацоўнік «Нашага слова», празаік М. Віж, які расказаў аб газеце Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, пазнаёміў са зместам некалькіх яе апошніх нумароў, заклікаў усіх стаць падпісчыкамі штотыднёвіка, адказаў на пытанні аўдыторыі. Дарэчы, госця здзівіла, што ў Асіповічах амаль не ведаюць пра гэту газету, з усіх бібліятэк раёна «Наша слова» атрымліваюць толькі тры. Згаданую акалічнасць можна вытлумачыць найперш тым, што раённая арганізацыя ТБМ (старшыня П. П. Жданаў) недзеяздольная, яна фактычна пакуль існуе на паперы.

Што да свята дзіцячай кнігі ў райцэнтры, то яно ўдалося. Аб гэтым, у прыватнасці, сведчылі зацікаўленыя, жывыя і адухоўленыя твары дзяцей, якіх гэта падзея наблізіла да скарбаў беларускай нацыянальнай культуры.

Наш карэспандэнт.

Адраджэнне

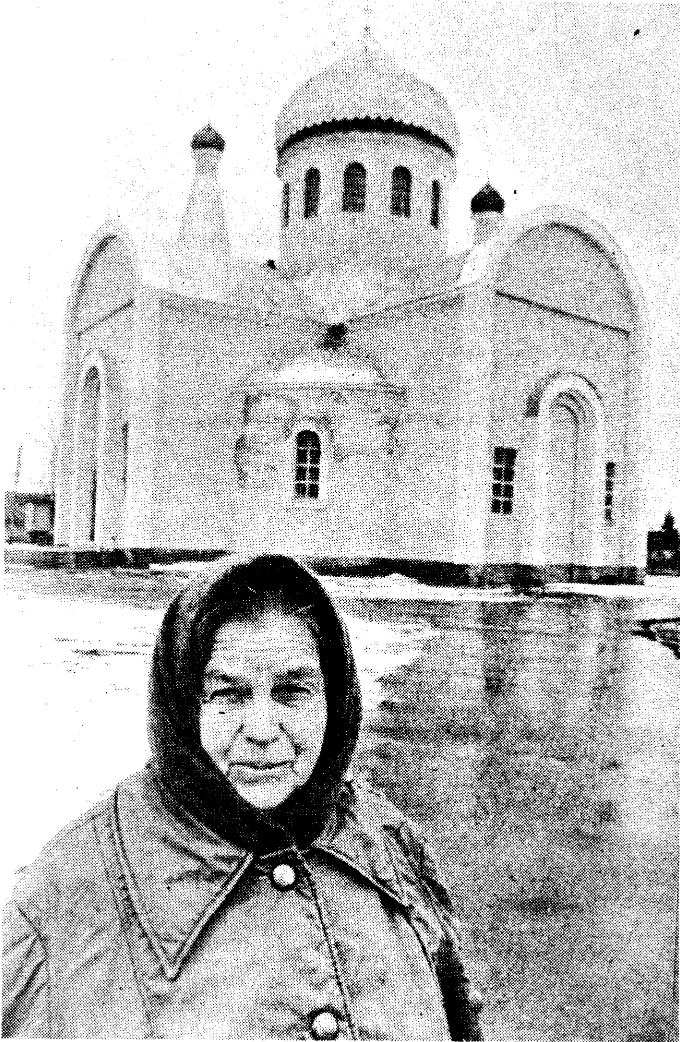

На здымку: Храм Раства Багародзіцы ў вёсцы Урыцкага Гомельскага раёна.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛІНФАРМ.

Зварот

Да ўсіх арганізацый Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны

Паведамляем, што дэмакратычныя і патрыятычныя арганізацыі Беларусі заключылі пагадненне аб стварэнні Грамадскай кантрольнай камісіі (ГКК) з мэтай каардынацыі сваіх намаганняў па забеспячэнні законнасці ў часе правядзення выбараў. Да пагаднення далучыліся Аб'яднаная дэмакратычная партыя Беларусі, Беларускі народны фронт, Беларуская сацыял-дэмакратычная грамада, Беларуская сялянская партыя, Беларуская хрысціянска-дэмакратычная злучнасць, Партыя народнай згоды, Нацыянал-дэмакратычная партыя Беларусі, Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, Аргкамітэт беларускага згуртавання вайскоўцаў, Аб'яднаная аграрна-дэмакратычная партыя Беларусі, Саюз прадпрымальнікаў Беларусі, Беларуская экалагічная партыя, Беларускае таварыства інвалідаў. Старшынёй ГКК абраны лідэр БЗВ Мікола Статкевіч, намеснікам — намеснік старшыні ТБМ Сяргей Запрудскі.

Просім у найбліжэйшы час сумесна з прадстаўнікамі іншых зацікаўленых арганізацый сабраць сход і стварыць на ім мясцовую філію ГКК.

Таксама просім Вас:

1. Перадаць у рэспубліканскую ГКК прозвішча і імя кіраўніка, кантактны адрас і тэлефон Вашай філіі.

2. Арганізаваць вылучэнне прадстаўнікоў дэмакратычных і патрыятычных арганізацый ва ўчастковыя выбарчыя камісіі. Прадстаўнікі незарэгістраваных у вашай мясцовасці філій дэмакратычных арганізацый ці добраахвотнікі могуць быць вылучаны ва ўчастковыя выбарчыя камісіі ад імя і па пратаколах зарэгістраваных у вашым рэгіёне арганізацый*.

2. Апошні дзень перадачы пратаколаў у органы, што ўтвараюць камісіі,— 7 траўня 1994 года.

3. Рыхтаваць да вылучэння на ўсе выбарчыя ўчасткі вашага рэгіёна грамадскіх назіральнікаў.

4. Перадаваць звесткі аб колькасці ахопленых кантролем участкаў, аб канкрэтных фактах парушэнняў закону падчас выбарчай кампаніі ў рэспубліканскую ГКК на адрас: 220023, Менск-23, вул. Валгаградская, 9—41. Тэлефоны: 63-78-13, 36-09-09.

Далей інструктыўныя матэрыялы будзе перасылаць рэспубліканская Грамадская кантрольная камісія.

* Заўвага. 1. У склад участковых камісій не могуць быць вылучаны сябры ініцыятыўных груп па вылучэнні кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь.

Сакратарыят ТБМ імя Ф. Скарыны.

УЗОР

ПРАТАКОЛ
пасяджэння Рады (кіруючага органа)
Баранавіцкай гарадской арганізацыі
Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны

«......».................1994 г. ....
(дата пасяджэння) назва населенага пункта, адрас Рады, тэлефон

У склад Рады ўваходзіць .....чал.
На пасяджэнні прысутнічалі ......чал. (не менш 2/3).

Рада Баранавіцкай гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны ў адпаведнасці з артыкулам 18 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь» вырашыла вылучыць у склад (назва раёна, горада і г. д.) Баранавіцкай гарадской выбарчай камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь сябра ТБМ Барткевіча Міколу Сцяпанавіча, які нарадзіўся 5 студзеня 1953 г., настаўніка Баранавіцкай сярэдняй школы № 2, які жыве па адрасе: .... пашпарт серыя .... № .... выдадзены ....(калі і кім).

Вынікі галасавання: «за» — 5, «супраць» — няма, «устрым.» — няма.

Старшыня пасяджэння (І. Гашкевіч).
Сакратар пасяджэння (П. Давідчык).
Пратакол завяраецца пячаткай арганізацыі.

УВАГА!

Рэдакцыя газеты «Наша слова» пераехала ў новае памяшканне па адрасу: вуліца Чычэрына, 1 (каля тэатра оперы і балета). Праезд аўтобусамі № 24, 38, 72, 77, 91; тралейбусамі № 12, 25, 29, 27, 40, 43. Рэдакцыя газеты знаходзіцца на трэцім паверсе, пакоі № 316, 317, 318.

Адрас рэдакцыі:
220029, г. Менск,
вул. Чычэрына, 1.

Афарызмы

Мація БОЧКАВІЧ

Хто ўзвядзе помнік усяму народу?

Чаму народ, які не браў пазыкі, за яе разлічваецца?

Хіба ёсць народ і народ?

Ці ёсць народы на пенсіі?

Ці ёсць клопаты, большыя за народныя?

Калі двое б'юцца, хто з іх прадстаўляе народ?

Ці існуе народ, які не ў масе?

Ці ёсць ідэальныя народы?

Ці можна народ выдумаць?

Ці народ лепш захоўваецца ў халодным месцы?

Ці можна выбіць з народа?

За кім апошняе слова народа?

Ці можна сваёй смерцю памерці за народ?

А ці зброд — народ?

Няўжо толькі малыя народы клапоцяцца пра раўнапраўе?

Каму народ плаціць членскія ўзносы?

Ці дастаткова малых народаў дзеля міру ў свеце?

Каб не было захопнікаў, не было б славутай гісторыі малых народаў?

А ці ў манархіях быў народ?

Як застацца верным народу, які цябе пакінуў?

Ці для існавання двух народаў дастаткова адной рукі?

Ці слава аднаго народа ёсць трагедыя другога?

Ці ёсць народ, які адракаецца не сваім імем?

Ці магілкі — гэта мяжа паміж двума народамі?

Ці можа народ адкрыць прыватную дзяржаву?

Дзе ж гэткія народы былі ў час вайны?

Ці ёсць што-небудзь мацнейшае за непераможны народ?

Ці ёсць народы, здаволеныя сваёй місіяй?

Ці былі плебісцыты без народа?

Якая частка народа не прадстаўляе народ?

Ці ёсць народ, які не бездакорны?

Ці ёсць народ без ворагаў народа?

Чаму найлепшыя народы павыміралі?

Пераклаў з сербскахарвацкай мовы Іван ЧАРОТА.

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, «НАША СЛОВА»!

З 5 траўня па 15 чэрвеня праводзіцца адпіска на беларускую перыёдыку на III квартал 994 года. Падпісная цана на наш штотыднёвік (з улікам паслуг сувязі); на 1 месяц — 600 рублёў;
на 3 месяцы — 1800 рублёў;
Індэкс 63865.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф. Скарыны.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220029, г. Менск, вул. Чычэрына, 1.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Вінцук Вячорка, Віктар Гайсёнак, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Аляксей Глушко, Сяргей Запрудскі, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Зміцер Санько, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Віктар Шніп — адказны сакратар.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

Індэкс 63865. Заказ 72.

МВПА імя Якуба Коласа,
Менская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка»,
220079, г. Менск, 1-ы Загарадны завулак, 3.
Індэкс 63865.

Наклад 7730 паасобнікаў
Падпісана ў друк 29.4.1994 г.
у 15 гадзін.